

A KÖNYVES KÁLMÁN REGÉNYTÁRA

FEHÉR ÉJSZAKÁK

REGÉNY

**IRTA
KABOS EDE**

- Pataky László eredeti rajzaival -

BUDAPEST, 1893.
Könyves Kálmán magy. irod. és könyvkeresk. részv.-társ.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2017
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-963-417-022-8 (online)
MEK-16539

I.

Csak hajnalban vetődtem haza, pedig egész éjjel rossz kedvem volt. Simayval, a regényíróval voltam együtt s harmincz éves vagyok, de nem tudok rá esetet, hogy valaha mérgeződés nélkül váltam volna tőle el. Pedig jó barátok vagyunk s az iskolába is együtt jártunk. De arról az impertinens, affektált magaviseletről, melylyel már kölyökkoromban is fel tudott bősztíteni, még most sem mondott le. A homlokára lógó, fényes, fekete hajtincseket, a számításból ápolatlan bajuszt, a tüntetően finom, de csak azért is minden divatellenes öltözetet, a rettenően bő kezelőket, melyeket azért viselt, hogy különben is sovány kezefeje még hosszabbnak és vékonyabbnak lássék, a hosszú körmöket, de még azt a nyujtott, hamis köhögéssel meg-megszakított beszédmodot is: mind megbocsájtottam volna neki, csak ne akarta volna affektált viselkedését, melyet sokszor szemére vetettem, mindig azzal indokolni, hogy ő úgy is tüdőbajos és úgy sem él sokáig. Tizenöt év óta, amióta ismerem, mindig ilyen s mindig készen van reá, hogy másnap meghal. Ha valamit ír, úgy adja át a lapoknak, hogy ne siesse-nek a közlésével, mert ha egy kis ideig várnak, csillag alatt hozzátehetik, hogy ez a korán elhalt tehetséges fiatal író utolsó munkája. Közben, a nagy unszolásra, elvállalt egy-egy hivatalt s rövid időn ott hagyta, mert miért töltené utolsó napjait munkával? S mert ezek az utolsó napok kissé sokáig tartottak, nagy nehezen rá lehetett venni, hogy újból vállaljon valami könnyebb hivatalt. Persze néhány hét múlva ezt is ott hagyta. Aztán egyszerre eltűnt a fővárosból s mikor már azt hittük, hogy talán a Rank doktor példája fogta meg - rajongott a beteg alakokért - s azért távozott, hogy feloszlását ne lássa senki sem: egyszerre visszatért s akkor már nő volt. Láttam is egyszer az Andrássy-uton, amint késő este sétálgatott a feleségével. A külseje ekkor is a régi volt, csak egy szokásától tért el: a puha, széles karimájú kalapot vetette le s ragyogó, francziás czilindert viselt.

Nem nagyon hittem megtérésében, s nem is csatlakoztam. Két hét se telt el s mikor éjfél után az intézetből a «Tigris»-be mentem, őt már ott találtam az én artistáimmal, a mi asztalunknál. Vékony újjai között egy kolosszális bockot tartott.

Szokott modorával, kissé unottan köszöntött s mikor melléje ültem, megveregette a vállamat:

- Ragyogó színben vagy. Persze, te tudsz enni. Ha én enni tudnék! Megvesz a düh, mikor látom, hogy egy olyan buta, közönséges bugris milyen jóízűen eszik s olyan erős, mint egy akrobata, S én csak fonnyadok, mintha betegséget enném s írásban adtam volna, hogy korán megdöglöm. Én nem is tudom, hogy mi jusson vagyok beteg? Nem mondom, ha valami zseni volnék, aki vagy nyomorék, vagy korafonnyadt. De ilyen közönséges számár, mint én, száz van ebben a kávéházban is...

Kopp, a mi komikusunk, még nem ismerte Simayt s közbevágott:

- No, no...

Amire Simay elemébe jött.

- Hát van itt köztünk, aki nem számár? Hát fog maga valaha olyat produkálni, amiért érdemes volt élnie? Vagy Servenyák - itt hozzám fordult - nem barom-munkát végez? Nap nap után írja maguknak a kuplékat, a bolondságokat, amikért magukat megtapsolják s amiken az a sok kövér purger, meg vidékről felrándult disznókereskedő annyit röhög, hogy görcsöket kap bele - s holnapután fogja tudni valaki, hogy azokat te írtad? A macska fogja tudni és legföljebb az a czímeres ökör, aki majd az utódod lesz s aki, ha nem lesz témája új bolondságokra, majd bölcsen meglop tégedet.

Egy melancholikus fordulattal zárta be:

- Tíz esztendő óta írok én is egy ostobaságot a másik után. Pfuj, röstellem, hogy írtam és százszor röstellem, mert akadnak nálamnál is nagyobb szamarak, akik meg is dicsérik. És ha megesik az a bolond dolog, hogy még sokáig el nem pusztulok, még mennyi ostobaságot kell megírnom. Államköltségen kellene elpusztítani az ilyen naplopókat, amilyenek mi vagyunk.

És beszélt ilyen hangon órahosszat. Mikor valahogy a feleségéről került szó, a kezével intett, hogy hagyják békében szegényt s elmondta, hogy a vidéken járt rokonainál s megfoglák. «A lánynak volt egy kis pénze - vagy tízezer forint - s szegényke belém bolondult. Hát ha minden áron az én özvegyem akar lenni, Isten neki! Nekem mindegy. Aztán meg, nincs jobb mód, hogy kiábrándítsam, mint ha feleségül veszem. Most bizonyosan sír szegényke odahaza, hogy egyedül hagytam, de hát csak szokjék hozzá az egyedülléthez s akár undorodjék meg tőlem, legalább nem pityereg majd, ha felfordulok.» Mikor látta, hogy durvaságán a kompánia egyik-másik tagja megütdök, csunyan kaczagott és roppant tetszett magának cinizmusában. Azt sem bánta, hogy egymásután szállingóztak el az asztaltól, ki a billiárdhoz, ki a kártyaszobába s mindegyik után mondott valami bántó megjegyzést, utólag kérdezvén, hogy ki volt a távozó, holott jól ismerte őket. De már ez szokása volt s különös gráciának vehettem, hogy engem mindig megismert.

Egy óra után már csak ketten ültünk az asztalnál s hogy más nem volt, akit magával együtt legyalázhatott, engem vett sorra. Az egyik pillanatban szidott, hogy nincs egy csöpp energiám s odáig sülyedtem, hogy ilyen korhely artista-truppnak írok seregestül mindenféle obszcén dolgokat, aztán meg egyet fordított a beszéden s azt mondta, hogy mégis jól teszem, mert az igazi irodalomhoz nincs tehetségem. Ha egyszer komolyabb munkába fognék, csak olyan kontár majmoló volnék, mint az a sok haszontalan fráter, aki azt hiszi magáról, hogy író. Pedig az írás nagy mesterség. Ahhoz nem elég tehetséggel birni; ahhoz orvosnak - első sorban orvosnak - ügyvédnek, festőnek, szobrásznak, muzsikusnak, kritikusnak és pszichológusnak kell lennie az embernek. S még akkor sem megy a dolog. Ime ő most is jár a klinikára, elolvas minden jogi könyvet, a piktör, a szobrász-barátai csodálják, hogy mennyire ért a képzőművészethez, a maga számára ostoba zenedarabokat is ír, minden órája pszichológusmunkával telik el s azért még sem tud írni. Millió számarnak kell születnie, hogy egy okos ember a világra jöhessen s honnan az ördögből tudhassa meg az ember, hogy épen ő az az egy. Mindegyik azt hiszi magáról, hogy ő az és jár a sok bolond rettenetesen komoly arcczal, mintha ő volna az okos. Pedig ha akadna egyszer ezen a világon csakugyan egy okos ember, megbolondulna örömeiben, hogy ő az - egyetlen.

Én már megszoktam, hogy némán hallgassam, ha egyszer belefog a beszédbe. Még csak azt sem kísérlettem meg, hogy helyeseljem, mert ismerem Simayt és tudom a természetét, hogy szidja ugyan maga-magát s szidja még azokat is, akik elég ostobák, hogy őt dicsérni tudják, de dühbe jön, ha valaki kicsinyleni meri. Csak az merjen kritizálni, aki sokat tud s kritikát magáról csak attól tűr el, aki többet tud, mint ő. Én pedig nem tudok többet, megmutatta már százszor. Hát ismerem én a francziákat, az angolokat, az olaszokat meg a spanyolokat? Ismerem a naturalistákat, impresszionistákat, veristákat és szimbolistákat? Ugy-e, hogy nem ismerem? Akkor hát jobb, ha hallgatok és tanulok. S azoknak a szabálytalan strófáknak, melyekbe Simay rapszodikus beszédét szedte, az volt az állandó refrénje: tanulj!

Hát hat esztendő óta, mikor ráadtam magamat, hogy artisták poétája legyek, tettem én egyebet, mint nógattam magamat, hogy tanuljak? Íróasztalom tele van filozófok munkáival s éjente, mikor hazavetődöm, sohsem mulasztom el, hogy ne olvassak egy-két fejezetet Schopenhauerből, egy sor aforizmat Nietzschéből. De úgy járok, mint az a szeszégető, akivel valamikor találkoztam s a ki mindennél, amibe csak ütközött: rongyos talpaknál, csertörmeléknél, fűrészpornál csak azt kérdezte magától, hogy nem lehetne-e ebből is szeszt főzni? A filozófok arczképeitől, a Schopenhauer csúf arczától, a Nietzsche szemüveges, oroszslánszelidítő nézésű,

hatalmas bajszú, szakáttalan képétől lelkemben bocsánatot kértem, de mégsem tehettem másképp: az ő mélységes gondolataiból az kapott meg legjobban, ami leginkább kínálkozott alkalmas refrénül egy pajkos kupléhoz, hálás anyagul egy színpadi paródiához. A «Wille zur Macht», amire a teuton filozóf ezredek viharának ellenálló kristálypalotát épített, nekem csak arra szolgált, hogy frivol strófák végére csapjam, melyekkel O'Rella kisasszony három hónapon át bolondíthassa a férfiközönséget.

Hiszen nyilvánvaló: a hiba az én kicsinyes, alantas lelkemben rejtett, mely mint a többi alantas lélek, nem azt hallotta, amit mondtak, hanem azt, amit hasonló helyzetben ő mondott volna; mely a nagyban a kicsinyt, a magasban a földit s a szépben csak az érzéket fogja fel. De hiába akartam más lenni: nem tudtam. Olvasgattam én a filozófokat tovább is, de mikor letettem a könyvet, ott ringott előttem O'Rella az ő hajlós, félig mezetlen természetével s hallottam, amint a filozófok nehéz sorait énekli változatlanul, csak épen megzenésítve. S gondolatban kaczagnom kellett, hogy milyen komikus hatást tesz egy filozófus, ha el sem torzítják, csak épen megzenésítik. S mikor ez a gondolat először megfogant bennem, attól kezdve nem tudtam többé az én filozófusaimat olvasni anélkül, hogy képzeletben ne hallottam volna az olvasott szöveg kíséretében a Kranz muzsikáját, ki a mi karmesterünk és zeneirónk volt. Nem tehettem róla.

Mint az Offenbach Helénája, mindezt a végzetet okoltam, a modern végzetet, melyről én valamikor regényt akartam írni, ilyen címmel: «Körülmények». És hiszem, hogy az igazi nagy munkának, mely az emberiség nagy tragédiáját akarja megírni, ezt a címet kell viselnie. Mert kicsinek, nagynak, parányoknak és világoknak forrása ott van, mind ott gyökereznek a körülményekben.

De Simaytól boszantott, ha tanulásra sarkalt. Valami ösztönöm volt, hogy ő is tanulatlan, de leplezni tudja. Aminthogy már az iskolában is úgy tudott tenni, mintha betéve tudná a leczkéket, pedig soha, de soha sem tanult s valamennyünk közt ő volt a leglustább. Nem tudom, talán nem is a szavai boszantottak, de volt valami az egész emberben, ami engem bántott. Sohsem szerettem az olyanokat, akik magukat gyalázzák, mert az a hiúság legfelsőbb foka, mikor elveszszük másnak azt a jogát, hogy bennünket szidhasson s csak magunk leszünk önmagunk bírái.

Nem hiszek az önbiráiban. Más is csalódhatik bennünk, de mi okvetlenül csalódunk magunkban. S ha nem csalódunk, akkor hazudunk magunkról. A szerénység hiúság s az önbírálat elbizakodottság. Így érzem s nem tudom másképp hinni.

Ugy váltunk el, mint rendesen: feszülten, elfojtott haraggal. Órákig kóboroltam még a széles úton, egyetlen vágygyal, hogy feledjek s kitöröljem lelkem táblájáról e találkozás nyomát. Néztam a boltok aranybetűs cégéttábláit, az utak szélén álló harmatos padokat, a vasgerendák közé ékelt törpe akácokat, az ég sötétjébe vesző hatalmas palotafejeket, egy-egy függönyös, de kivilágított ablakot s iparkodtam gondolat nélkül, gépiesen sétálni. Bele akartam magam altatni az ébrenalvásba, de egy-egy kései fiakker robogása, a távolból felém hangzó óraütés zaja s olykor-olykor valami határozatlan sikoly-féle, aminő nyári éjszakákon fel szokott hangzani: minduntalan kizavartak a gondolattalan ébrenalvásból. Ha egy időre csend lett, úgy képzeltem, hogy a nagy távolság dacára is hallom, bár tompán és elmosódva, a vonatok dübörgését s egy-egy elnyúló fütty még megerősített e hitemben. Elvéve találkoztam kései sétálókkal is, néhol az utcasarkon álltában szinte alvó rendőrt láttam s rövid idő múlva éreztem, hogy az utakat bolyongva nem fogok feledni. A paloták fölött a sötétség már kezdett szakadozni, egy-egy magasabb épület tornya olyan volt, mintha tejbe mártották volna s a hajnali szürkület kezdte megváltoztatni az alvó főváros képét. A metropolis kivetkőzött fekete hálóruhájából.

Hazamentem.

Fáradt lelkemben egyetlen érzés volt ébren: szégyen, hogy én kóbor artisták napi kupléggyárosa vagyok. Ha van tehetségem, komoly dologba kell fognom; ha nincs, hát el kell pusztulnom. De ez a csúf, utolsó foglalkozás nem nekem való. Eszembe jutott, hogy Simay, mielőtt elváltunk, O'Relláról beszélt: arról a pajkos, élni tudó, férfiak vesztőjéről s azt mondta, hogy arról kellene egy románt írni. Azt is mondta, hogy talán megpróbálja. Elhalászsza-
m előle ezt a témát, mely elsőbbségi joga az enyém? Eh, ha csak útmutatással, a Simay figyelmeztetésére tudnék írni, inkább nem is írok. S aztán ez az O'Rella egy közönséges, nyomorult teremtes; se hangja, se szíve, csak teste s az is...

II.

Elégületlenül, álmoktól elgyötörve ébredtem fel.

Kis szobám, melyet évek során olyan passzióval rendeztem és kedvesítettem, most szinte-lennek, közönségesnek tetszett nekem. Az asztalon, pamlag karján és tüköroldalakon álló majolika-apróságok, arczképek és csecsebecsék, amint az ablakon beömlő napfény előntötte arannyal, úgy tűntek fel előttem, mintha piszkosak, ízléstelenek volnának s az egész kis szoba, mintha valami ócskásnak rendetlen, összehányt raktára volna. O'Rella nagy arczképe, mely egy nyersfaállványról nézett felém, visszataszítónak tetszett félmeztelenségével. S mindaz a sok felírtasos fotografia, melyhez valami emlékem tapadt, undorított most. Egész berendezésemet, az ajándékokat, az artistáktól kapott koszorúkat, ismerős leányoktól kapott emlékeket, mikből egész gyűjteményem volt, ki tudtam volna dobni az utcára, hogy meneküljek az emlékektől, a múlttól, az utcától, az egész városrésztől. Megfogott az undor környezetemtől és magamtól. Sokért nem adtam volna, ha e pillanatban ismét a régi, nyomorgó diák lehettem volna, aki hónapos ágyban lakik s hajnalban már elszökik hazulról, de elmehet egyetemre, naiv, egyszerű, múlt nélkül való, érdektelen, de tisztességes emberek közé. Mert ez az én otthonom egy meleg, keleti fészek, melynek nincs egy sarokja, hol valami ne volna, ami artistákra, kalandokra, szerelemre ne emlékeztetne.

Mialatt öltözködtem, önkénytelenül ráesett a tekintetem íróasztalomra, melyen megkezdett kéziratok heverték. Ott volt a «Faust» megkezdett paródiája, melybe csak néhány nap előtt fogtam s a legnagyobb kedvvel. Hogy festegettem magamnak a kacagást, amit kelteni fog! Faustot, mint vidékről fölkerült, a főváros élveinek megismerésére szomjas ifjonczot s Mefisztót, mint - vén asszonyt, aki kitarja, pénzeli a fiút, de leköti magának a Faust kezét. A kézirat lapjait össze-vissza hánytam s amiben még tegnap oly nagy kedvem telt, most undorodtam tőle. Egész ifjúságom, íróságom hajnalának minden ambíciója fellázadt ellene, hogy az én jövőm ez legyen: paródiák komponálása. Csak ehhez volna nekem tehetségem? Olyan tehetetlen érzés szállott meg, aminőt komikus külsejű emberek érezhetnek, kik mindenáron tragikus színészekké szeretnének lenni. A Faust-paródiából felém kacagott az a jelenet, hol a Mefisztó-vénasszony elvezeti Fausztot a boszorkánykonyhába, mely nem egyéb, mint fiatal leányok boudoirja, hol fogakat raknak, álhaját fonnak, szemérempiert festenek... Ez a jelenet valósággal fellázított s széjjeltéptem.

Siettem az öltözködéssel, hogy eltávozzam hazulról.

Az ablakon át leláttam az udvarra. Milyen népek között lakom én! Piszkos, mezítlábas kóczos-fejű zsidógyerekek hanczuroztak az udvarban, a vízvezetéknél szolgálóleányok öblögettek edényeket s éles, visító hangjuk áthatított a fülledtségtől színes levegőn; az átellenes folyosó ablakain fészülködő, mosakodó asszonyok, feltűrt ingújjú, dolgozó mesteremberek látszottak s mindenfelől utálatos konyhaszag tódult felém. Egy szabóné a kölykét verte s vad bőgése felverte az egész udvart, míg a szomszéd lakásokból egyszerre egész sereg kölyök futott ki a folyosóra, hogy szemtül-szembe lássák, mikép kínozzák társukat. A bábész gyerekek arczáról nem látszott semmi félelem vagy részvét, legfőlebb az a fatalisztikus gondolat, hogy: ma neked, holnap (vagy talán szintén még ma) nekem. Mikor aztán a szabóné megunt az ütlegetést, a kis fiú odaszaladt pajtásaihoz s néhány percz mulva már együtt nyiharásztak, együtt verekedtek lenn az udvaron, a meleg napon.

Ha a fele keresetemet kellene elfizetnem lakásra, innen mégis el fogok költözni. Olyan apróságokat vettem észre, amiket eddig figyelemre se méltattam. Az egész ház olyannak tetszett nekem, mint egy istálló s olyan büzt éreztem, hogy szinte rosszul lettem tőle. A második lépcső alján kőművesek tataroztak s ezek a mészporos, hajlott legények még intelligen-

sebbeeknek látszottak, mint a lakók. Ugy véltem, hogy ezek a kőművesek is csak azért sietnek a munkával, hogy mentül előbb szabaduljanak innen. Nagy, általános undoromban hamar elhatároztam: én is szabadulok e házból. Sőt az egész városrészből.

Elkészültem s ki akartam menni a háziasszonyomhoz, hogy felmondjak. E pillanatban az udvarról valami tompa esés zaja, aztán vad rikácsolás hangzott.

Az ablakhoz siettem.

Az a kis vörös emberke, aki az utcákon czukrozott gesztenyéket szokott árulni, az a csöndes, jámborképzű földszintes lakó okozta a lármát. Színéből egészen kikelve, a nagy leánya haját kezei köré csavarva, úgy állott ott, hogy első pillanatban alig ismertem reá. Görcsösen, dühtől reszkető kezekkel fogta a lány haját s közben vad szitkokat szórt, de szavát érteni nem lehetett. Felesége, az a magas, szikár, öregedő asszony, meg csak ösztökélte, hogy üsse, üsse a nyomorultat. A lakók kifutottak, az udvar megtelt gyerekekkel, az ablakok kíváncsi asszonyfejekkel s a kis vörös emberke tajtékzó szájjal csak szórt a szitkot s reszkető kezekkel csak ütött...

S mig szénfekete haja a dühös ember keze köré csavarva, hátrahúzta a fejét is: a leány összevicsorított fogakkal, egy könnyet nem ejtve, elfojtott, lihegő hangon sziszegte:

- Ölj meg... üssél... nem bánom...

A szomszédok közbe akarták magukat vetni, de a gyümölcs-czukrozó felesége távol tartotta őket s mint egy medvetánczoltató a maczkóját: három lépésről bizgatta a férjét, hogy csak üsse tovább. Ő maga is tűzbe jött lassankint s ha a vergődő leány közelébe ért, maga is húzott rajta egyet, vékony husángforma karjaival. A vörös emberke már csak morgott, a leány szinte megadta magát, csak az asszony rikácsolt most még hangosabban, mintha megfelelő zenével akarna szolgálni a csúf komédiához. Egy kőművest, aki megszánta a leányt és segítségére akart sietni, az asszony úgy ellődített, hogy csak úgy tántorgott bele. Aztán nézte tovább a férje munkáját s ahogy az a karjait ütésre emelte, úgy emelkedett ő is egész testével. Az ember azt hihette volna, hogy tánczol.

S közben szakadozva, valami éneklésszerű hangon kiabálta:

- Kóborolni?... Éjszakákon kimaradni?... Jól esik?... Üsd, üsd...

A vörös emberke már egész testében reszketett a méregtől és a fáradságtól. Még egyet ütött a lányon, aztán ellődította magától, hogy a kövezetre bukott. Az asszony diadalmasan, olyan hangon, mintha éneket fejezne be, kiáltott a leányhoz: «Igy kell neked!» - aztán ráförmedt a szomszédokra, hogy mit bámulnak. Minden bámészkodóhoz volt egy tekintete s el tudta őket kergetni a nézésével. Az asszonyokat, akik pörbe szálltak vele s azt mondták, hogy gyalázatosság így bánni egy nagy leánynyal, majd hogy meg nem verte. Kihívóan, egész testével főlegyenenedve nézett az emberekre s aztán ügyet sem vetve a nagy leányra, ki összetört testtel emelkedett fel a kövezetről, hogy vissza se nézve, a kapu alá távozzék, bement a férje után. A lakók még egy ideig ott maradtak az udvaron, láttam heves gesztusaikból, hogy a czukrozóékról vitatkoznak, egyik-másik a kapualja felé ment, talán, hogy a szegény leány után nézzen, aztán lassan elszéledtek s a széles udvaron nem maradt más, csak néhány szolgálóleány s egy pár hanczúrozó gyerek.

Undorral fordultam el az ablaktól. Mintha ezzel a most látott, brutális jelenettel egész eddigi életem lépett volna fel ellenem vádolva, hangos ítélettel. Lelketlen, buta, vagy rosszakarató népek között éltem s nem is vágytam ki közülök. Egy nyomorult idill, amiben egy csöppje van a poézisnak, e pillanatban el tudott volna ragadni. Egy kolduló leányt, ki nem mester-ségből, de kínos kényszerűségből űzi a koldulást, csodálni, szeretni tudtam volna most s egy igazi, lélekkel bíró embert szerettem volna látni, hogy a szívemre öleljem. Ha véletlenül

eszembe nem jut az én édes özvegy anyám, aki most talán gyöngülő szemeivel kötözget és rám gondol, megundorodtam volna a világtól. Vannak az embernek perczei, mikor úgy jár, mint aki valami rosszat ízlelt s egy hétig rossz tőle a szája íze. Ez a meztelen, lélek nélkül való, csúf élet, mely körülöttem folyt, egy darab időre elvette a kedvemet az egész élettől.

Kimentem az utcára s szándékosan belevegyültem a legnagyobb tömegekbe. Az az érzés, mely már tegnap óta fojtogatott: a feledni-vágyás, az új életcél keresése, még jobban úrrá lett szívemben. Hiába akartam magammal józanul beszélni; mikor az embernek semmi baja nincs, nincs gondja a kenyérre, még bizonyos becsülést is élvez, legalább abban a körben, melyben nap-nap után megfordul, - mért nem tud akkor megnyugodni? Egy keleti bölcs egyszer azt mondta, hogy míg a nap rá is süt, a föld neki is terem s akadnak férgek, melyek tőle épügy félnek, mint ő a nála nagyobbaknál: addig nincs oka zúgolódni s nincs oka kétségbeesni. Mért nem tudok én ilyen józan bölcseletbe belenyugodni? Mért kell nekem vele törődnöm, hogy milyen rút világ van körülöttem, ha a föld nekem is terem s a férgek között nem én vagyok az utolsó? Éreztem, hogy mindennek az az oka, hogy Simayval beszéltem, aki megint egy új körre figyelmeztetett. Nekünk, alantas, kis embereknek a világ apró kis körökből áll: mindegyikben megelégedettek tudunk lenni, de csak addig, míg mást meg nem ismerünk. Ha új kört vettünk észre, s látjuk, hogy abban is élnek, tán jobban is élnek: addig erőlködünk, addig kínlódunk, míg abba is bele nem jutottunk. A macskák nyalánksága van meg bennünk, mely ott hagyatja velünk a meglevő ételt, melynek jóságát már kipróbáltuk s kerget másik után, mely talán rosszabb, mérgesebb, mint az, melyet ott hagytunk.

Új világba, új környezetbe, új czélokért vágytam. A déli nap erősen tűzött rám. Gépiesen indultam az ebédhez s félúton elhatároztam, hogy nem megyek rendes helyemre, inkább egyedül ebédelek. Ugy is tettem. A rendes kávéházamat is elkerültem, aztán kószálni indultam külvárosokba, most épülő utcákba, elhagyatott, gyöptől fölvert üres telkekre. Itt éreztem jól magamat, azokon a helyeken, hol új világot építenek puszta romok fölé. Ez harmoniált az én égő vágyammal. Mindent el szerettem volna pusztítani lelkemben, kiirtani belőle régi vágyat, régi emléket, régi szerelmeket s kezdeni új, egészen más életet.

Mikor későn este hazamentem, a sötét lépcsőházban valaki megfogott. Az a fekete leány volt, akit délután az udvaron úgy elkínóztak. A két szeme világított, mikor a karomat megfogva, suttogni kezdett:

- Az anyám fel fogja keresni. Azt mondtam neki, hogy magukhoz akarok menni, énekesnő leszek. Mondja, hogy van tehetségem, hogy sokra vihetem, hálás leszek.

A sötétben a fogai ragyogását is láttam. Mint egy gyermek megcsípett, egyet kaczagott s aztán elfutott.

A kapu alól hallottam még suttogó szavát:

- De pártomat fogja...

III.

Azt hittem, ha futom az embereket s kerülöm régi környezetemet: feledni fogok és meggyógyulok. Pedig ilyenformán mindjobban elkeseredtem. De mikor másnap este elmentem az intézetbe, megnéztem a művészeinket, meghallgattam Koppot, O'Rellát, a Kranz muzsikáját s ott találtam magam újra az én régi, fesztelen, jókedvű közönségem körében: föléltem s visszakaptam régi kedvemet. Nagy kujon az a Kopp, az ő gonosz mimikájával és bámulatos mókáival. - S O'Rellában is van valami vad báj, ami el tudja ragadni az embert. Ujra el tudtam képzelni, hogy Faust-paródiám hatni fog. S mikor előadás után elmentem a «Tigris»-be, a Kopp első gorombasága visszaadta régi kedvemet. Az ördögbe is, millió bolond között az a legbolondabb, aki elégedetlen.

A háziasszonyom azt mondta, hogy a cukrozó felesége keresett. Hát csakugyan, hozzánk akar az a lány jönni!

Megvártam a délutánt s mikor láttam, hogy a vörös emberke gesztenyéivel, fűgével, melyek egy hatalmas bádogkorongon voltak rózsákba rakva, elindul rendes körútjára, lementem a feleségéhez.

Alacsony kis konyhán kellett keresztülmennem, melyben valami édeskés, égett cukorillat csapott meg.

A kihűlt tűzhelyen száradó, sziruptól fekete edények állottak, míg a falakra felakasztva s az ablakfán ugyanolyan bádogkorongok heverték, aminőben a kis vörös Wald a cukrozott gyümölcsöt széthordta. A korongok szinte violaszínűek voltak a sok súrolástól, amint a lerakodott cukorrétegeket le akarták venni róluk s homályos felületükről amolyan szabálytalan rózsák ragyogtak, a minőket a horzsoló-papír szokott karczolni a bádogedényekre. Szirupos üvegek, gyümölcsös dobozok és czérnával összefont tollkenők állottak még most is az ablakban s az egész konyhában nagyobb volt a rend, semmint vártam. Csak a légyraj, melyet a sok édesség illata vonzott az alacsony konyhába, zümmögött kiállhatatlanul, s az a friss mézszag volt kellemetlen, mely a dolgozó kőművesek felől hatolt be a nyitott ablakon.

A szikár, magas asszony meghallhatta lépteimet s kinyitotta az ajtót. Mikor megismert, túlságos alázattal sietett elém. Ő is tisztább volt, mint rendesen s magas frizurája szinte tánczolt, mialatt beszélt.

- Jézus Mária, Servenyák úr maga fáradt le hozzám! Erre, erre tessék. Jaj, hogy bocsájtom én ezt meg magamnak! Már többször voltam fenn, de mentem volna még százszor is. Hiszen nem mondani, kérni akarok valamit. Jaj, jaj...

És úgy nyögött, mintha sírni szeretne. Azt hitte, hogy most már nem fogom teljesíteni a kérését, mert nekem kellett lefáradnom hozzá. Valami furcsa szokása volt: mielőtt beszélni kezdett, homloka és a szemöldöke valósággal tánczolt s torkából valami csodálatos, csuklás-szerű hang jött ki, mintha sírást előzne meg. Pedig minduntalan tartott kisebb szüneteket, aztán nyögött, csuklott s újra beszélni kezdett. Közben egyre dolgozott. Kissé túlságosan magas termetét egy perczre sem láttam fölegyenésedve; folyton hajladozott s hol egy széket törült le, hol cigarett-véget, hamvadt-fejű gyufát vett fel a földről s dobott ki az ablakon. Minden porszemért, melyet elfűjt, minden kis igazításért, amit a szobában végzett, ezerszer bocsánatot kért, mialatt persze mindig hallatta azt a csuklás-szerű hangot. S mikor már végre leültünk, akkor volt igazán zavarban. A két hosszú karját a szó szoros értelmében a szék karfája mögé fonta s nagyot lélegzett.

Aztán újból kezdte.

- Miért is nem mentem én fel... De olyan ügyetlen vagyok...

Aztán nagynehezen kinyögte, hogy a nagy leánya miatt akar velem beszélni. Sokáig habozott, de most már belátta, hogy nem halaszthatja tovább. S folytonos csuklás, köhögés és bocsánatkérés között kezdte elbeszélni egész történetét, melyből nekem meg kellett értenem, hogy mit akar a leányával. Ez a történet pedig nem volt egészen rövid s még bevezetéseket is tudott hozzá...

- Ott kezdődik - szólt - hogy nekem sohasem kellett volna Waldhoz mennem. De az Isten azzal veri a szegény embert, amitől legjobban fél. Ezzel az én istentelen hosszú testemmel irtóztam, hogy valami alacsony ember felesége leszek, ami előre is kész nevetség. S csakugyan a Waldé lettem, aki másfél fejjel kisebb nálam. Egész életemben csak meghajolva mertem járni s mégis csak kinevettek bennünket. S ha még csak ennyi lett volna. De nevetség volt a szomszédoknak, akár ő szidott engem, akár én őt. Mert csúfság az, hogy a férj olyan csöpp legyen, én meg ilyen hóri-horgas. Addig nevettek rajtunk, addig csúfondároskodtak, míg Wald elkeseredett s verni kezdett, amin a szomszédok még inkább kacagtak. - Hát tehettem én róla? S mégis engem okolt mindenért.

Itt már sírt az asszony s hosszú kezeivel erősen törölgette a szemét.

- Megvárta, míg a szomszédok lefeküdtek s akkor vert meg. Utoljára nem is jött haza, csak éjjel, mikor mindjárt hozzá is foghatott a veréshez. Szidott, azt kiabálta, hogy az ilyen meszelőnek a vízbe kéne magát ölnie s nem itt maradni az ő szerencsétlenségére. De hát csak nem ölhettem el magamat? Ott volt a két gyermekem, kire hagyjam azokat? Mert ha ők nincsenek, bizony csak beleugrottam volna a vízbe.

Záporként hullott a könnye.

- Velük vigasztaltam magamat, míg Wald ivott és korhelykedett. Már nem igen volt mit ennünk, amink volt, lassacskán bevittük a zálogházba, én is valamit, ő is valamit s azután éhezünk a gyermekeimmel. Amig lehetett, hallgattam, de végre is csak meg kellett mondanom, hogy nincs kenyér a háznál. Éjjel, mikor hazajött, a sötétben egyszerre megszólaltam: «Wald, a két gyereked éhezik!» Wald azt mondta, hogy jól teszik. Elnyomtam a sírásomat s reszketve mondtam tovább: «Wald, ha te tovább is lumpolsz s nem dolgozol, mi itthon éhen halunk». Wald azt mondta, hogy bár már látná. Mert így beszélt velünk. Hát mit csináltam volna? Kijártam a legutolsó utcákba, a két porontyomat magammal vittem és koldultam. Igen, voltam én már koldus is, azért mégis itt vagyok. Megegett, hogy csúf télidőn félnapig elálltam egy sarkon, míg néhány krajczárt kaptam. Egyszer mind a két gyerek elkezdett sírni mellettem - akkor már nagyobbacskaak voltak, a lány már hatodik évében járt - egyszerre csak arra felé támolgott Wald. Rám förmedt, hogy már az utcán is utána lesek s én hallgattam, mert nem akartam neki elárulni, hogy nem utána lestem, hanem fél napja állok ott - koldulni...

Az asszony felállott. Egy szekrényből fehér kendőt vett ki, azzal törölgette a könnyeit. Aztán megint hallatszott az a csukló hang, a nyögés, a szemöldöke elkezdett táncolni s folytatta:

- Egyszer csak azt mondja nekem Wald, hogy hát az én gyermekeim nem tudnának tojáson táncolni? Ránéztem, hogy tán megbolondult. De attól kezdve nem lehetett a fejéből kiverni, hogy az a két gyerek az egész familiát eltarthatná, ha tojáson tudna táncolni. S elkezdte őket tanítani. Varrt nekik zsinóros magyar ruhát, tanította solo-tánczra, körmagyarra s tenger verés közben arra is, hogy tojás-sorok között végig tudjanak táncolni. Egészen jókedvű lett, mikor a dolog menni kezdett. Még hozzám is akadt egy-egy jó szava. S egy este azzal állított be, hogy a gyerekek másnap délután előadást fognak tartani a kis parkban. Az engedélyt megszerezte, közönség is lesz. Nem tudom én azt elmondani, hogy milyen kínokat állottam ki; ha valaha ezt az én lányomat férjhez adhatom, az esküvő előtt nem leszek izgatottabb. Hát - jól sikerült. Wald egészen boldog volt, mikor este az összegyűjtött krajczárokból tíz forintot

olvasott össze. Jó kedvében vacsorát hozatott, bort is meg sajtot. Ráment a pénz fele. Nem törődött vele. Kijelentette, hogy körútra indul a gyerekekkel az egész országba s majd hoz haza pénzt, de sokat. És hozott is. Ördögadta kölykei, tetszettek mindenfelé - mert nem utolsó gyerekek ám - s Walddal nem lehetett bírni. A mesterségét feladta, csak a gyerekekkel utazott. Hiszen jó életünk is volt, de egyszerre a gyerekek nőni kezdtek s hosszúra nőtt gyerekektől már valamicskével többet követel a világ. Wald észrevette, hogy a körmagyar meg a tojás-táncz már nem kell s aztán újból kezdődött a régi rossz világ. Engem szidott, mert a gyerekek nőttek, azt mondta, hogy a gyermekek rám ütöttek, olyan hórihorgasok, mint én.

Csuklott, nyögött.

- Megint megvert. Nem volt se gyerek, se mesterség. Wald ivott, verekedett, lumpolt. Hát mért húzzam? Utoljára arra gondoltam, hogy gyümölcsöt fogok czukrozni s Wald majd kijár vele a városligetbe. Abból is meg lehet élni. S így élünk.

Egy kis szünetet tartott. Az almáriomról elővett egy arczképet.

- Ez a lányom. Szép lány, ugy-e? Wald most szereti, de azt mondja, hogy még kiállhatatlanabb lesz, mint én. S ez a gyerek még vad is, csatangol, senkire se hallgat. Az apjának tegnap meg kellett vernie. Este bekullog hozzám, azt mondja, hogy ő artista lesz; ha nem engedjük, megszökik. Hát mit csináljak? Nem elég nekem Wald, még ezt a gondot is a nyakamra vegyem? Tanácsoljon - nyögte bőséges könnyek között - tanácsoljon...

Zavarban voltam. Egy pillanatra feltűnt előttem egész meztelenségében ez a mi színes, könnyű buborék-világunk, az ő átaludt napjaival, villanyos fénytől fehér éjszakáival, jókedvű lányaival, léha embereivel; láttam erkölcsöit - ha erkölcsök, - tréfáit - ha tréfák, - életét - ha élet - s megijedtem, hogy én egy siró asszonynak tanácsoljak: engedje-e közénk a lányát, vagy sem. Aztán eszembe jutott az a jelenet az udvaron, mikor a kis vörös Wald verte a leányt s az asszony közbe sívította: «éjszakákon csatangolni? Üsd!» - majd az a jelenet a lépcsőházban, mikor a leány a sötétben megcsípett s a fülembe súgta, hogy fogjam pártját, hálás lesz... Végre is vannak kövek, melyek megindulnak a hegyről és feltartani nem lehet.

Azt mondtam az asszonynak, hogy elviszem leányát az igazgatónkhoz és gondját fogom viselni.

IV.

Szilber Hektor, a dalcsarnok tulajdonosa, épen csak annyit kötött ki, hogy a Wald-leány tanuljon meg három-négy tetszetős nótát s szerezzon magának ugyanannyi mutatós kosztümmöt, hogy tisztességgel a közönség elé állhasson: egyébként neki mindegy, ha azt a húsz-huszonöt forintot, amit az apró csillagoknak egy hónapra szánt, a Wald-leány kapja. Elvittem magammal a leánynak egy arczképét és Szilber, mikor futólag megnézte, úgy találta, hogy ez a leány valamikor a program második felében is szerepelni fog. Ami azt jelentette, hogy a Wald-leány még karriért is csinálhat. Különben az egész dolog az artisták között a legcsekélyebb szóbeszéd tárgya sem lett, épen csak Kopp bosszantotta meg egy percre O'Rellát, az ő kesernyés hangján vetvén oda: «no édes, a te ágyadat is vetik már, szebb csillagra akadt Servenyák». O'Rella ezen a próbán valamivel szeszélyesebb volt és egyszer sem akart rám mosolyogni, de egyéb hullámot aztán nem is vert az én kis pártfogoltam szerződtetése.

Zongorát béreltem s Koppal meg Kranzzal, a karmesterrel, megbeszéltem, hogy délutánonkint feljönnek hozzám, hogy a Wald-leányt kitanítsák. Az én garszon-szobám egyszerre hangos lett. Mikor az ebédől hazamentem, a Wald-leányt már rendesen ott találtam, mert azt a privilégiumot már az első napon kivette magának, hogy szobámba bármikor bejöhessen. Nekem e kis szabadság ellen nem volt kifogásom, mert a leány nem élt vele vissza s azt hiszem, azt se bántam volna, ha visszaél vele. A leányban határozottan sok volt, a mi tetsző. Nem volt valami magas, de a kopott ruhában is formás, szemrevaló volt, nagyon édesen tudott nevetni s a szemében volt valami, ami az embert megfogta. Azonkívül a folytonos vígsága is jól esett; az ördögbe is, én olyan régen hallottam becsületes, igazi kaczagást, hogy egészen bolond lettem, ha ezt a leányt kaczagni hallottam.

S értett hozzá, hogy mulattasson. Kitűnően tudta persziflálni a környezetét. Az ő pajkos utánzataiból megismertem az egész udvar lakosságát, kinek-kinek szeliden torzított gyöngéivel együtt. Ahogy ez a leány a vaskereskedőnét utánozta, ki az első emeleten lakik, ahogy nehézkes mozdulatokkal mutatta, hogyan kél és hogyan fekszik ez a mázsás, kényelmes asszony: azon holtra kaczaghatta magát az ember. Néha-néha a saját szüleit is utánozta s kivált az édes anyja csukló, bocsánatkérő beszédmódját a csalódásig híven eltalálta. Már a második napon egészen bizalmas volt, otthon érezte magát nálam s mikor a zongorát elhozták, a szolga «nagyságá»-nak szólította. Azt hitte a derék ember, hogy a Wald-leány a feleségem. A leány majd kiugrott bőréből örömében.

Kopp és Kranz nagyon tetszettek neki. Kivált az öreg Kopp, aki szokása szerint jókora gorombasággal kezdte az ismeretséget. A leány nem ütődött meg az öreg hangján, hanem felajánlotta neki, hogy tegezze. Kollegák közt úgy illik s ő most már - akárhogy mérgelődjék Kopp - bizony csak kollegája. Kopp azt felelte, hogy nem bánja, tegezve sokkal könnyebben megy a gorombáskodás s a leány még biztatta, hogy ki vele, bizonyítsa be. Ilyenformán az öreg komikus hamar megszerette a kis vadóczt s ezt ki is mutatta azzal, hogy kegyetlenül megcsipkedte, ha csak közelébe fért.

A próbák vígan folytak. Kranznak volt néhány új keringője, amikhez én hamarjában szöveget írtam s délutánonkint eljátszotta őket a zongorán, mialatt a Wald-leány egészen melléje húzódva próbálta emlékezetében tartani a csinos melódiákat. Kopp az egyhangú próbálgatások közben nem egyszer kifogyott a türelméből s bolond megjegyzéseket tett, amiken a leány úgy kaczagott, hogy az éneket egészen abba kellett hagynia. Ilyenkor Kranz teljes passzióval játszotta tovább a maga vidám keringőjét, míg a Wald-leány ráütött a komoly képet vágó komikusra:

- Pfuj, milyen bolondokat beszélsz.

Kopp a vállát vonogatta:

- Senkisémet beszélhet bolondabbat, mint a milyenre képes.

Aztán rettenetes komolysággal szívta a pipáját, mert pipa nélkül alig látta még közönséges halandó. Ha a leány egészen közel hajolt hozzá, úgy tett, mintha megijedne.

- Vigyázz bolond, még megcsókolsz.

Ilyenkor a Wald-leány megcsókolta s Kopp a szemébe fújta a pipafüstöt, hogy elkeresse. Félrefordított fejjel, a füstben egészen szürke arczczal ült s úgy jegyezte meg:

- Hiszen csak az én leányom volnál!

- Jobban szeretnél?

- Sokkal jobban. Kitekerném a nyakadat.

A Wald-leány kaczagott.

- Miért?

- Hát mert szeretnék.

- Kopp bácsinak nincs leánya?

- Van, de ahhoz semmi közöd.

Az öreg csakugyan nem szerette, ha a családjáról beszéltünk. Amilyen megrögzött artistának látszott a viselkedéséből, olyan jámbor nyárs-polgár volt a családja körében. Az egész komédiásságot nem vette egyébnek kenyérkeresetnél és vidám volt és komédiázott, ahogy a becsületes csizmadia lábbeliket varr, hogy megélhessen belőle. De a familiáját mindig távol tartotta az artista-világtól, ahogy egy kis pénzre szert tett, a tisztviselő-telepen egy kis házat építtetett magának s kiköltöztette a családját, hogy soha közelébe se jöhessen az artistáknak. A felesége, ki egy becsületes kereskedőnek leánya volt, künn a kis házikó mellett kertet művelt, apró jószágot nevelt s amióta gyermekei megnőttek, soha el nem jött a dalcsarnokba. Még a férjét se nézte meg. Ha valaki véletlenül odahaza lepi meg Koppot, amint segít a feleségének az apró jószágot ellátni, a gyerekeket öltöztetni s mindenféle házi dolgot végezni, el sem képzelte volna, hogy mi lehet ez a beretvált képű, becsületes ábrázatú öreg úr. A tisztviselőtelepen egyszerre levetette magáról a komédiást s a beszéde is olyan tisztességes volt, mint egy falusi plébánosé. Ha a «Tigris»-ben e miatt néha gúnyolódtak fölötte, dühbe jött.

- Kinek mi köze a familiámhoz? Talán olyan gazembereknek neveljem a porontyaimat, mint ti vagytok? Elégedjék meg az ördög veletek és én velem.

Néha melancholikus lett.

- A fiam olyan becsületes hivatalnok lesz, el sem képzelem, hogy ne rösteljen a szemem közé nézni. A lányom pedig... Honnan adok én neki annyi pénzt, hogy megbocsássa nekem, hogy az apja mertem lenni? Mondom nektek, az olyan kutyák, mint mi vagyunk, ne vegyenek el becsületes asszonyt...

Az artisták között Kranzot szerette legjobban. Ez a fiatal karmester olyan tisztelettel játszott a zongorán, mint a hogy szerelmes ifjú az imádottjával beszél. Valamiképpen rokonnak érezte magát az ideális muzsikussal, aki nekünk parodisztikus énekeket, banális kuplékat szerzett, de szabad idejében egészen másféle muzsikának élt. Azokban a ritka pillanatokban, mikor nem folytattuk a csarnokon kívül is a komédiát, titkolózva megvallotta, hogy egy fiatal íróembertől librettót szerzett és operát ír. - Kopp ugyan azt mondta neki rendesen, hogy számár, de mégis legjobban vonzódott hozzá.

A Wald-leány csodálatosan hamar megismerte ezt a két embert s ahogy megismerte, meg tudta nyerni magának. Hogy artisták közé megy, azt úgy tüntette fel, mintha csak a szegénysége miatt tenné, s ma is emlékszem a beszélgetésére, melyet egy próbán Koppal folytatott.

Kopp kiáltott rá először:

- Az apádat akasztanám fel első sorban, hogy közénk ereszt.

A Wald-leány majdnem szomorúan felelt:

- Ne bántsd apámat, bácsi, ő nem tudja, hogy mit teszek.

- Nem tudja?

- Nem. Ha sejténé, előbb megfojtana, semhogy beleegyeznék.

- Hát hogy mersz akkor közénk jönni?

- Élni akarok s annyit szeretnék szerezni, hogy az öregeknek is adhassak.

- Dolgozzál, liba.

- Nem tanultam.

- Hát akaszd fel magadat.

S abban igazat mondott a leány, hogy az apja mit sem tudott az ő vállalkozásáról. A kis Wald, aki tojásokon tánczoltatta a gyermekeit s dühös volt, mert nem élhetett a gyermekeiből, mert neki dolgoznia kellett, valósággal szerelmes volt ugyan a kényelembe, de abba még sem egyezett volna bele, hogy a leánya - szépségéből éljen. Legalább egykönnyen nem. Szívesen úszott volna a magasban, mint a parafa, de mindenesetre jobban szerette volna, ha tiszta víz tartja fenn, mint hogy valami mocsár vize fölött úszszenk. A felesége külön meg is kért, hogy az öreg előtt titkoljuk egyelőre a leány dolgát; elég jókor fogja megtudni úgy is.

A szegény asszony remegett attól az órától, mikor Wald megtudja, hogy leánya artistanő lett, mert a kis Waldban nagy harag rejtőzött s valamelyes tettelegesség nélkül nem fog az az óra elmúlni. A minap is - ez volt az az udvari jelenet - irgalmatlanul elverte a leányát, mert egy este elszökött és későn jött haza.

Minden délután megvártuk, míg a kis vörös Wald a czukrozott gyümölcsökkel elindul a városba s csak akkor kezdtük meg a próbát. Egy-két hét múlva a Wald-leány három keringőt már egészen csinosan énekelt, Kopp megtanította mozogni is, a kosztümöket megcsináltattam neki a magam költségén s egy napon szólottam a direktornak, hogy az új énekesnő felvehető a programba.

Bolondos jó kedve lett a leánynak, mikor az utcasarkokra ragasztott vörös plakátokon meglátta a nevét. A plakát ugyan «kedvelt bécsi énekesnő»-nek mondotta s ő még életében sohasem volt az osztrák fővárosban, de mikor megmagyaráztam neki, hogy az ilyen kis hazugságok nélkül ezentúl már el nem lehet, könnyen beletörődött. Még meg is próbálta a bécsi kiejtést utánozni s pompásan ment. Egész délután nálam volt a szobában s alig találta a helyét. Egyik pillanatban felugrott a pamlagra s mintha a színpadon volna, formás hajlongásokkal énekelt a maga nótáit, majd - ha én betetőzve a bolondozást, tapsolni kezdtem - leugrott hozzám s a nyakamba csimpajkodván, szinte sírva fogadta, hogy sohsem felejt el nekem, amit érte tettem. E perczben egy láz volt az egész leány, égett a szeme, melyet rám vetett s tüzelt az arcza, melyet az enyémhez szorított. S én valami különös lángot éreztem magamban, mintha ez a leány szeretőm volna, akit csak azért nem imádok még, mert előbb trónusra kell emelnem, mint a bálványt, hogy aztán leboruljak előtte s csókoljam a lábát, a ruhája szegélyét.

Mig az est leszállott, teljesen megváltoztam. Ugy akartam a leányt az első próba elé vinni, hogy nem fogok azzal törődni: sikerül-e debut-je, vagy sem; s most éreztem, hogy sikerét vagy kudarcát a magaménak fogom ismerni. Az első fellépés izgató hangulata erősebben fogott meg engem, mint a leányt, ki hét óra után gondtalanul kapta magára kopott köpenykéjét s nagy kalapja alól mosolygó arczzal mondta, hogy készen van, mehetünk a vesztőhelyre.

Fiakkeren vittem az intézetbe.

A csarnok alacsony kapujából fehér villanyos fény ömlött ki a nedves aszfaltra. Bérkocsisok, egyenruhás szolgák, hordárok, suhanczok és rossz nők ácsorogtak a fehér fényben, a kapu alatt fecsegő nyárspolgárok bámulták a kifüggesztett arczképeket, asszonyok nézték az O'Rella trikós fotografiáját, mások a programot betűzgették s a pénztár előtt a direktor beszélgetett a jegyszedővel. Bemutattam neki a Wald-leányt s a direktor egészen hideg maradt. Kopott ruhájában, a formátlan nagy kalap alatt nem is volt szép ez a leány s éreztem, hogy reszket is. Most kezdett rajta erőt venni a láz, a félelem. Tovább vezettem s valamit szóltam hozzá, bátorításul.

- Félek - suttogetta a leány s a sötét folyosón, mely a színpadra vezetett, erősen belém kapaszkodott.

A színpadon még csak a szolgák futkostak. A dekorációkat rendezgették. Egy-egy nagyobb öltözőből, hol az apróbb csillagok közösen öltözködtek, kaczagás, frivol beszéd hangzott ki, a nézőtérről, hol néhány koránjövő vendég már sörözgetett s pinczerek szaladgáltak, határozatlan zsongás hatolt fel hozzánk, A Wald-leány reszketett a karomban. Megállapodás szerint a Kopp külön öltözőjébe vezettem s az öreg már ott várt bennünket. Egy festékes köcsögöt emelt magasra s azzal üdvözölte a reszkető leányt.

- Jó estét Kopp bácsi, - szólt a Wald-leány s a fogai majdnem összeverődtek.

- Pfuj, te bolond - förmedt reá a vén komikus - hiszen te félsz! Majd mit mondok neked... Talán az az ötven vastagfejű bugris és disznókereskedő ijeszt, aki a közönséged lesz? Azok inni fognak és legföljebb azt fogják felkiáltani hozzád, hogy vékony lábad van, de különben nem fognak sem tapsolni, sem püsszegni. Tudod, ki lesz a te közönséged? Húsz pinczér, öt jegyszedő, három virágáros-leány, meg én. Mi pedig tapsolni fogunk, nyugodt lehetsz. A három nótádat el fogod énekelni, ha bele is halsz. Különben pedig ne nézz sehova, csak arra a kis hajóra, hátul a bejárásnál, oda kacsints, oda énekelj. Ott fog ülni a direktor. Az a legnagyobb számár közöttünk s ha neki tetszettél, minden jól van...

A Wald-leány még reszketett, de arczára a hangtalan kaczagás kedves pirosságot festett.

Kopp még egyszer rákiáltott:

- Kiállok a publikum közé s felszóllok majd valamit. Ha nem is fogod megérteni, te csak neved és dobálj felém csókokat. Aztán ne félj.

Ez csakugyan a legnagyobb grácia volt. Mert ha az öreg komikus, akit mindenki szeretett, a publikum láttára valakivel foglalkozott, azt a közönség is jó szemmel, mosolyogva nézte. Ha a direktor valakit divatba akart hozni, sokszor ráparancsolt Koppra, hogy a nézőtérről segítsen neki s ez a mód még mindig bevált. A Wald-leány tehát csakugyan nyugodt lehetett s én - szinte öntudatlanul - megszorítottam a bolondos öreg kezét.

Rám nézett furcsán, beszédesen:

- Ugy? Te köszönöd? Tán már bele is bolondultál? No hát egészségedre váljék.

Azzal távozott. Egyedül hagytam a leányt az öltözőben s ott sétálgattam a gázzal világított szűk folyosón. Artisták, artistanők érkeztek, megszólítottak és beszélgettem is velük, a színpadról, a nézőtérről felém hangzott a megszokott láрма és zsongás, olykor-olykor a Wald-

leány is kiszólt hozzám az ajtón át, s én talán még életemben sem voltam olyan izgatott, mint mostan. Nem tudtam, mi a bajom. Félttem és nem tudtam, mitől. Ma tudom: azt latolgattam magamban, hogy mitől kell jobban tartanom: ha sikert arat vagy ha megbukik a Wald-leány?

Mert ha bukik, az enyém lesz, ha győz - valjon akkor kié lesz? E pillanatban már szeretni kezdtem a leányt s már féltettem is. Abban a monoton zajban, melyben összefolyt a színpad és nézőtér lármája, abban a forró levegőben, melyet emberek és lángok hevítettek, abban a szűk folyosóban, melyből a jövőbe akartam látni: már féltékeny voltam az egész világra...

V.

Rosszul kifestve, szégyenlősen bújt ki az öltözőből s szinte odaesett a karjaim közé. A fényes, zöld kosztümből ragyogva vált ki formás válla s az a soványkás, de rendkívül csinos arc, mely e perczen alig látszott egyébnek két nagy, szégyenkező szemnél. Izgatottságában s tapasztalatlanságból rosszul festette ki a szeméit s az orra olyannak látszott, mintha krétából volna. Hamarjában oda hívtam egy kiszolgált artistanőt, ki szerződés nélkül ácsorogva, mostanában minden este feljött a színpadra s az ő segédkezése mellett rendbe hoztuk a Wald-leány arcját. Ugy tűrte szegény, mintha nem is az ő arcza lett volna. Csak egyszer szólalt meg.

- Ugy-e, Péter, ha egy halottat festenének így be, azon sem látszanék meg, hogy halott?

S mikor elkészültek, a vállamra borult. - Azt hiszem, a festék alatt olyan vagyok, mint egy halott.

Bátortalan voltam magam is, de bátorítottam. Tudja az ördög, honnan szedtem, de hamarjában bolondos históriákkal hozakodtam elő, melyek mind az ilyen első fellépésekre vonatkoztak. Eszembe jutott egy kis vörös zsidó leányka, aki fehérre puderezett hajjal, mélyen kivágott s egészen rövid ruhában ugrott ki a közönség elé s aki egész sikerét annak köszönhette, hogy nagy buzgóságában le talált lépni a zenekarba, ami pedig elég mély lépés. - De szerencsére a leánynak nem történt baja s a publikum bolondul tapsolt, pedig a leánynak nem volt hangja s a szépsége is fogyatékos volt. Nem kell a közönségtől félni s ha félnek tőle, - amilyen kiszámíthatlan a publikum - még az is tetszhetik neki.

A zenekar valami egyveleget játszott, a közönség moraja erősebben hangzott fel s a rendező felénk tartott, hogy szemlét tartson a Wald-leány fölött. Nehány perc múlva felgördítették a vászonkörtinát s a leány egy kétségbeesett pillantással kisietett a lámpák elé.

Erős morajt hallottam. Aztán Kranz dirigálni kezdte a keringőjét s egyszerre kedvesen, recsegően hatolt hozzám egy hang, mely a nézőtérről jött.

Kopp kiáltott fel.

- Turbékolj, csipszi... Ej, ej be csinos vagy... Eszem a lelkedet...

A kulisszák mögül kitekintettem a színpadra. A Wald-leány bátran, mosolyogva állott a lámpák előtt s mikor a Kopp pajkos felszólalásait meghallotta, egyszerre kacagni kezdett hosszan, édesen. S mondtam már, hogy a Wald-leány kacagása muzsika volt: édes és hódító, mint a pezsgő, és magával ragadott. Láttam, mikor a közönség abbahagyta a sörözést, egyik-másik látcsövet vett elő, nézegettek Kopp felé, s aztán már nevető arccal fordultak a leányhoz, ki nyitott szájjal, a karjait arcza felé emelgetve kacagott. Vele nevettek s mikor a Kranz pálczikája megadta a jelt s a leány még kacagó szemekkel énekelni kezdett, az asztalok mellől derülten figyelték. Az első strófa után Kopp újból felszólt:

- Jujuj csipszi, hiszen te egészen kedves vagy...

A leány megint kacagott s most már az egész közönség vele nevetett. A Kopp manőverje alkalmat adott a leánynak, hogy kacagjon s ez a kacagás, meg a gyerek csinoska arcza, formás teste megtették a többit. Nemcsak a pinczerek tapsoltak, hanem a közönség is. Szédülve, ragyogó arccal bukott a karjaimba a leány, mikor az első szám után szokás szerint a kulisszák mögé kellett vonulnia.

- Milyen vagyok? - kérdezte.

- Szép vagy - súgtam s azt hiszem, meg is csókoltam. Tapsok hívták, a rendező küldötte, s most már bátran, nevető arccal futott a színpadra. Nem féltem többé, a Kopp gondjaira bízta a leányt s lesiettem a hajóba, a direktorhoz.

Ott ült O'Rellával.

A primadonna a prémes köpenyéből kiszólt:

- Csinos, de zöld.

(Zöld vagy ám te, az irígységtől.)

A direktor ülve maradt s egész kritikája egy kérdés volt, melyet közönyösen tett:

- Vannak a kicsikének ékszerei?

O'Rella mérgesen nézett rá, mert ez a kérdés annyit jelentett, hogy a kicsikét a kényesebb izlésű, nagyobb igényű publikumnak is be kell mutatni, mely csak a második szakaszra szokott megérkezni. Melléje ültem a direktornak s együtt hallgattuk a Wald-leányt, ki kellemes kis hangjával egy komolyabb melódiát énekelt s hogy Koppot közelében tudta, már egész bátran viselkedett. Valami friss illat áramlott a leányból vagy csak én éreztem úgy, de úgy élveztem, mintha valami kész művésznőt hallottam volna. Pedig O'Rellának igaza volt, mikor azt jegyezte meg, hogy a Wald-leányban van még egy fadarab, mely nem engedi kedvesen, szabadon mozogni.

A direktor félig sűgva, a helyéből meg sem mozdulva szólt:

- Föl lehet léptetni tíz óra után is. Csak ékszereket szerezzen s valami ostoba frátert...

Visszasiettem a színpadra s a Wald-leány félig kacagva, félig sírva borult a nyakamba. Koppot, aki szintén feljött hozzá, úgy összezsókolta, hogy az öreg levegő után kapkodott. Nem találta helyét a leány, az a kis siker egészen mámorossá tette, a szeme izzott, mintha szerelmi lázban égne s bennünket azzal traktált, hogy engedjük ki újból a színpadra, most akarja csak igazán megmutatni, hogy mit tud. Kopp azt mondta neki, hogy semmit sem tud, s jobb lesz, ha egy kicsit leszáll a lóról. S most a leány egyszerre elérékenyedett, a másik végletbe esett, hálálkodni kezdett s kevés hiba volt, hogy a kezeinket meg nem csókolta. - Az öltözőbe kísértük s a leány gyorsan vetkőzni kezdett.

Egyszerre pajkosan ránk szólt:

- Most menjetek ki egy kicsit.

Kopp megvonta a vállát:

- Liba vagy. Különben nekem mindegy.

A Wald-leány hamar elkészült. Ugy rémlett, hogy most szégyenkezik a kopott ruhában s nógatott, hogy siessünk haza. Azzal indokolta, hogy kilencz órára otthon lesz az apja s annak még nem szabad tudnia, hogy a leánya artistanő lett. Megcsókolta Koppot s mialatt a színpadon egy jongleur kezdte előlről a maga megszokott produkcióit, a karjaimba kapaszkodott, hogy kísérjem.

A kapu alatt a direktorral találkoztunk. Megcsípte a leány állát s az ő hideg arcával csak azt jegyezte meg:

- Ékszereket s valami frátert...

Haza mentünk. A hosszú Waldné kísért szemekkel, izgatottan várt bennünket a ház előtt s mikor a leány kacagva borult a nyakába, a hosszú asszony meggörbülve, omló könyek között szorongatta a kezeimet.

- Jaj, csak baj ne legyen belőle. Ha Wald megtudja... Amilyen vad ember...

És csuklott, nyögött, bocsánatot kért, szokása szerint. Bekísértem őket abba az alacsony udvari lakásba s aztán felsiettem lakásomba. Különös érzések vettek rajtam erőt. Mintha én léptem volna fel először. Mintha az én jövőm dőlt volna el ezen az estén. Semmi kedvem sem volt, hogy elmenjek a «Tigris»-be, még azokra az irigy, egykedvű és gonosz megjegyzésekre sem voltam kíváncsi, melyekkel a szerencsés és kevésbé szerencsés artisták és artistanők a Wald-leány debutját megítélik: le akartam feküdni és álmodozni, mint egy kis leány, mint egy hóbertos ostoba gyermek. S mikor a lámpát eloltottam, mikor nyitott szemekkel feküdtem a sötétben, egyszerre előttem termett a Wald-leány az ő fényes, zöld kosztümjében, az ő édes kis testével és meleg esőként omló kacagásával. És egész éjjel éreztem, hogy ezt a leányt szeretni fogom, ez a leány nekem még sok keserűséget fog okozni...

Minden este föllépett s egyre bátrabb, egyre kedvesebb lett. Egy délelőtt, mikor a Faust-paródiámból próbát tartottunk, a direktor hozzám jött s száz forintot nyomott a kezembe.

- Adja annak a leánynak. Ezentúl ennyit kap havonként. O'Rellának egy szót sem az egészről.

Tudtam, hogy az öregnek viszonya van O'Rellával s egyelőre nem szabad más primadonnát szimatolnia. Pedig Szilber Hektornak ez mániája volt. Mindig azt állította, hogy egy primadonna három hónapnál tovább nem kell a közönségnek. (Ami félig igaz is, de a vén róka úgy gondolta, hogy egy primadonna, ha a legszebb is, három hónapnál tovább nem kell neki.) Az O'Rella három hónapja pedig már alkonyodóban volt. Ez a száz forint azt jelentette, hogy a Wald-leány napja kelőben van s ő következik. (Azt is jelentette, hogy ez a szemtelen róka szemet vetett a Wald-leányra, de arról majd teszünk.)

Hét óra tájban haza mentem, hogy megvárjam a Wald-leányt, ki ilyenkor fel szokott jönni hozzám, hogy aztán együtt menjünk az intézetbe.

Mikor szobámba nyitottam, a kis vörös Wald állott velem szemben. Dühös volt, apró szemei kidagadtak s az ökle összeszorult, mintha felém akarna vele csapni. Egész viselkedése elárulta, hogy megtudta a titkot s azért jött, hogy velem számoljon.

- Servenyák úr - kezdte s mindjárt megakadt. A düh elvette hangját. - Servenyák úr - kezdte újból - én azt akarom, hogy a leányom tisztességes maradjon.

- Hát ki akarja bántani?

A kis vörös ember furcsán nézett rám. Ebből a nézésből az a kérdés hangzott ki, hogy hát abban az intézetben tisztességes is maradhat valaki.

- Servenyák úr, én nem engedem meg, hogy az én leányom többé fellépjen. Hogy eddig föllépett, arról én nem tudtam s azért megkapta a magáét.

- Csak nem tán?

- De igen - dühösködött a kis emberke - megvertem s remélem, örökre kivettem belőle a kedvet a komédiás-élethez. Nagyon jól tudom, hogy nem is mert volna fellépni, ha maga nem bátorítja...

- Azaz hogy...

- Hiába beszél nekem s egyszer s mindenkorra kérem, hagyjon az én leányomnak békét.

- De Wald úr...

- Én nem akarom, hogy a leányom rossz legyen, nem akarom, hogy olyan legyen, mint azok. Nekem nincs több leányom s ha meghalunk éhen, akkor sem akarom. Annyi rongyos, szegény leány szaladgál itt a fővárosban, akinek nincsen apja, hogy szeresse, akinek nincsen apja,

hogy gyönyörködjek benne: vigye azokat oda, csináljon azokból rossz nőket, de hagyja meg nekem az én leányomat. Nincsen több leányom. Mért akarja épen őt?

A kis emberke sírt, a kezeit tördelte, s egyik pillanatban mérgesen, a másikban pedig esdekelve nézett reám. Nem tagadhattam, hogy ez az ember szereti a leányát s minden könnyelműsége, minden bárgyúsága mellett van egy boldogsága: a lányához való szeretete. Nem hagyott szóhoz jutni, hanem sírt, dühösködő hangon folytatta:

- Elég sok keserűségem van úgy is. Nem elég, hogy bánt a nyomor, hogy odahaza sem találom jól magam, mert tele vagyok gonddal és keserűséggel, most már a leányomat is el akarják rontani? Hát mi közük van a leányomhoz?

Nekem eszembe jutott a kis Frou-Frou papája, az a könnyelmű Brigard, aki jobban tudja magát kifejezni, de ugyanezt érzi: «Mig te jókedvű vagy, leányom, addig én csak könnyelmű apa vagyok, de ha boldogtalan, ha rossz akarnál lenni, akkor én gonosz, gyalázatos apa volnék!» S egy pillanatra eszembe jutott, hogy nem-e cselekedtem csakugyan rosszat, mikor olyan könnyen beleegyeztem, hogy a Wald-leányt színpadra viszem? Végre is az a vörös emberke lehet nagyon szeszélyes, nagyon könnyelmű és nagyon komikus a maga családi életében: legfőlebb nevessek fölötte és ne fogjak vele kezét, de a leányát így elragadni, csakugyan nincs jogom.

Wald tovább nyögött:

- Eddig megvertem, ha rossz volt, ezentúl majd dicsérjem őt? Eddig gyalázatosnak mondtam, ha rosszra gondolt, ezentúl nézzem, ha rosszat cselekszik? Én összetöröm a csontjait s engedelmével leütöm magát is, ha nem maradnak békén.

A direktor száz forintja jutott eszembe. Megkináltam Waldot egy szivarral s kértem, hogy foglaljon helyet. Ügyetlen volt nagyon, de leült és rágyujtott.

- Hagyjanak bennünket éhen halni, úgy sem törődik a szegény emberrel senki.

Elővettem a százast.

- Pedig én ezt a pénzt azért kaptam, hogy adjam át a leányának; s ennyit kapna ezentúl minden hónapban.

Wald rám nézett kétkedve, gyanakvó szemekkel.

- A direktor küldte, ez a fizetése.

Wald erősen szívta a szivarját s nem akart a szemem közé nézni. Kínos tépelődés mutatkozott az arcán s majdnem nevetnem kellett, mikor észrevettem, hogy a sűrű füstből sovár szemeket vet a pénzre, melyet az asztalra tettem, de felém egy pillanatra sem mer tekinteni. A leányra, magamra gondoltam s most már el voltam tökélve, hogy megharczolom ezt a kis csatát ezzel az elkeseredett komikus emberkével. Szándékosan nem szólottam egy darabig s hagytam, hogy legeltesse a szemeit a pénzen. Sejtettem, hogy a harcban nekem csak a kisegítő csapat szerepére kell vállalkoznom. Megteszi az a pénz maga is. Rosszabbra is ösztökélte már a szegény embert az ilyen értékes rongy papír.

Wald fújta a füstöt s néha már rám nézett. Mikor hallgatásom nem akart megszakadni, kétségbeesett hangon kezdett szólni:

- Nyomorult gazember minden becsületes ember, mikor a becstelenséget ilyen jól fizetik. Uram - folytatta egy idő után - én évekig és évekig voltam becsületes s mindig: nyomorban kellett élnem. Volt ismerősöm, a ki gazember volt, a kit le se köptem volna s ötszáz forintos lakást bérelhetett, nekem pedig egyik lyukból a másikba kellett bújnom, mert nem tudtam fizetni s mindegyikből kidobtak.

Szinte monologizált:

- Szamár voltam egész életemben s szamár minden szegény ember, ha becsületes. A gazdagok maguk kényszerítik a szegényt, hogy becstelenné legyen...

Megkapta a százast és kegyetlenül összegyúrte. De aztán mintha megsajnálta volna, kigöngyölte és az asztalon simára vasalta. De már ki nem adta a kezéből. Dühöngve, szitkozódva beszélt, szidta a pénzt és az embereket, szidott engem, a leányát, a feleségét, mindenkit, sírt és kesergett, siratta a leányát, siratta magát, felugrott s újra leült, összegyúrte az ökleit és megfenyegette az eget, aztán odaállott az ablakhoz és kitekintve az alkonyodó udvarra, könybe borult szemekkel nézte az ő kis lakásának kivilágított ablakát. Hanem a pénz a kezei között maradt.

Oda állott élém.

- Hát lehet valaki ottan is tisztességes?

Aztán meg sem várva válaszat, folytatta:

- No hát lesz. Megmutatom. Mindig ott leszek mellette és vigyázni fogok reá. Érti? Vigyázni fogok reá. Mert én vagyok az apja.

S a hang, melyen ezt mondotta, az arc, melylyel illusztrálta: fenyegetni akart engem, a közönséget és minden férfit, a kinek valaha eszébe jutna azzal a leánynyal csak egy szót is váltani. A kis emberke erősen hitte, hogy nem tántorodott meg, talán büszkeséget érzett, hogy megmutatja majd a világnak, mire képes egy apa, ha meg is engedte, hogy leánya artistanő legyen és én minden komikum dacára szerettem volna, hogy sikerüljön neki.

Hanem a pénzt elvitte magával...

VI.

Délelőtt tíz óra tájban véletlenül kitekintettem az ablakon. Fényes czilinderben, erősen kivasalt, hosszú szalonkabátban, sárga szarvasbőr-keztyűs kezekkel sétált át az udvaron a kis vörös Wald. Végtelen méltósággal aprózta lépteit, hogy minden lakó, minden gyermek, talán minden kődarab is meglássa az ő új külsejét. Meglátszott rajta, hogy korán reggel a borbély-nál is járt; vöröses szakálla szabályosan rövidre volt nyírva s a bajuszát szép hullámosra húzta a sütővas. S mikor egészen kistafirozta magát, hazajött, hogy a felesége megbámulja s aztán lassan, méltóságosan elsétált hazulról, hogy bejárja a fővárost - hosszú idő után először czukrozott gyümölcsök nélkül.

Mosolyognom kellett. A dühös emberke hamar beletalálta magát az új helyzetbe s alighanem meg is volt elégedve magával.

Már el is tűnt szemeim elől, mikor a Wald-leány beállított szobámba. Kaczagott a szeme s úgy nézett rám, mint új asszony a férjére. Ledobta magát a pamlagra s mosolygott, ragyogó arczczal invitált maga mellé, aztán megszólalt:

- A papa nem haragszik, a papa beleegyezett. Ha tegnap este lenn lehattél volna nálunk...

S folytonos kaczagás közben beszélt el, hogy milyen arczczal állott elébe az este édes atyja. Elsőbbben úgy nézett rá, mintha össze akarná szidni, aztán - még mindig szótlánul - ellágyult, a szemei megnedvedtek, megölelte és egészen úgy tett, mintha siratná elvesztett leányát. Majd az ölébe vette, csókolta s akadozó hangon kérte, hogy azért legyen jó, azért ne feledje el, szeresse az ő jó szüleit s kívált engedelmeskedjék az édes apjának, aki csak javát akarja. Aztán fölkel, nagy lépésekkel mérte a szobát s rettentő komoly hangon jelentette ki, hogy máától fogva kötelességének fogja tartani, hogy minden este elkísérje leányát s vele legyen mindenkor és mindenütt.

- A mama sírt - folytatta a leány - én pedig mélységesen hallgattam. A papa szörnyen tetszett magának ebben a komoly szerepben. Valamikor elvitt magával a színházba, ott láttam ilyen-forma szccénát. Megcsókolt - képzelje - megcsókolta a mamát is, aztán ünnepélyesen kijelentette, hogy most már feködjünk le aludni. S reggel korán elment hazulról, s mikor visszajött, ki volt öltözködve fényesen...

- Láttam.

- Czilinderben, szalonkabátban, keztyűsen jött haza. Nem is tudom hol szerezte a pénzt.

- Én adtam neki. Száz forintot, amit a direktor küldött neked.

A leány felkaczagott.

- Ugy? Erről a papa megfedekezett szólni. Nem adott belőle egy krajczárt sem a mamának, de bánja a macska... Nekem folytonosan kaczagni volna kedvem. A papának nagyon rosszul áll ez a komolyság. A mama meg van hatva, de én megbolondulok a nevetéstől. Képzeld, kedveskedni akart nekem s egy karpereczet hozott. Itt van.

Ócska, aranyozott karperecz volt, testvérek között megért egy forintot.

- De megköszöntem neki. A kezét csókoltam meg. A papa nagyon meg volt elégedve.

Megnéztem a leányt. Olyan volt, mintha titokban évek óta lett volna artistanő s most, hogy senki miatt sem kell többé tartózkodnia, egészen fesztelenül, a független leányok naiv czinizmusával beszélt az apjáról, magáról és mindenről. Valami kellemetlen érzés vett rajtam erőt s nem tudtam vele nevetni, mikor a komédiáról beszélt, melyet atyjával szemben játszik.

Először életemben éreztem, hogy talán nem is vagyok való ebbe a szabad, más erkölcsű világba, melyben évek óta élek s melybe ezt a leányt is belehoztam, aki ilyen hamar otthon érzi magát benne. Talán nevetségesen becsületes is vagyok.

A leány az arczképeket nézte, melyek asztalomon heverték. Két nagy szeme furcsán pihent az O'Rella fotografiáján.

Egyszerre komolyan fordult hozzám:

- Te, Péter! Azt fogom mondani a papának, hogy nekünk is el kell mennünk minden este a «Tigris»-be. Ugy-e te is beszélsz majd a lelkére? Én ott akarok lenni köztetek, nem akarok kilencz órákor hazajönni, mint eddig. Rettenetes kínokat kell kiállanom, mikor a mi alacsony szobánkban az asztalhoz ülünk és gyümölcsöt vacsorálunk, én pedig azalatt arra gondolok, hogy most a közönség O'Rellának tapsol. Ott akarok lenni köztetek, el akarok menni véletek a «Tigris»-be.

Valami szokatlan láng világolt a szemeiben. A szívem azt súgta, hogy szálljak szembe véle, hogy akadályozzam meg ebben az ostobaságban, de a mig én gondolkoztam, egyszerre a nyakamban éreztem két meleg karját, a haja arczomat csiklándozta s ajkamhoz egy forró, nedves ajk tapadt.

- Köztetek akarok lenni! Péter...

A kis Wald eleinte toporzékolt, a leány föllépte után távozni akart, de öt percbe sem került s meg hagyta magát győzni. Nagyon meg volt tisztelve, hogy a direktor meg én melléje ültünk s együtt söröztünk. Beszédes lett, később naiv megjegyzéseket tett a színpadon szereplőkre, valami pikáns ízű szóval kísérté O'Rella kupléit s boldog volt, mert a direktor kaczagott a megjegyzésein. Ugy érezte, hogy számít némikép a társaságban, hogy valami kis súlya van s ez nagyon büszkévé tette. Mikor a direktor karon fogta, s a színpadra vitte, hogy bemutassa O'Rellának, a Wald melle megfeszült és úgy nézett el a mozgó, beszélgető publikum fölött, mint egy hódító.

A Wald-leány mohón, fényes szemekkel csüggött a színpadon. Szinte rekedtes hangon sugott olykor valamit a fülembe.

- Nézze... O'Rella a színpadról beszélget egy páholyba... Ki az a kopaszodó ember? Gróf? Az veszi az ékszereit?...

S látcsővel oldalról nézni kezdte azt a szikár mágnást, aki néhány hét óta beállott a primadonna jármába. Valami vad, irígy tűz lángolt fel a szemeiben s egyszerre rosszkedvű lett, mikor visszaült asztalomhoz. S az én fantáziám egyszerre dolgozni kezdett. Egy pillanatra végig láttam azon a fényes üstökös-pályán, melyet a Wald-leány is, mint minden temperamentumos, dicsőségre, gyönyörökre szomjas artistanő, meg fog futni; láttam emelkedni, rombolni, ragyogni s aztán szédítően zuhanni lefelé, lefelé... Kedvetlenül, egy kis undorral néztem reá s a leány akkor is súgva fordult hozzám:

- O'Rella nem szép... Ugy-e nem szép?

Ez a leány most egészen csunya volt a maga irígységében. Arczáról eltűnt az az üde frissesség, melyet annyira szerettem rajta. Ezt a pillanatot akartam megragadni, hogy teljességgel kiábránduljak belőle s bele akartam látni a lelkébe. Egy kis mosolyt erőltettem arczomra s úgy kérdeztem:

- Egy olyan kis gróf neked is jó volna. Nem?

A leány egyszerre hidegen nézett rám s mintha némi féltékenységet érzett volna ki hangomból, félve szólott:

- Mit akarsz tőlem, Péter?

Semmit sem feleltem. Meg voltam zavarodva s egész boldogsággal siettem a kis Wald elé, ki fényes arccal, büszkén, komikus méltósággal jött vissza a színpadról. Elragadtatással beszélte, hogy O'Rella milyen kedves, Kopp milyen goromba s Szántina, az a kis mulatt-leány, aki most jongleurkodik a színpadon, milyen szenvedélyes, érdekes. A színpad forró levegője, a művészek hangja, beszéde, viselkedése, a direktor bizalmassága a fejébe szállott a kis vörös embernek s csak úgy lobogtatta czilinderét, mikor heves gesztusokkal kísért szavait.

A lányához fordult.

- Szilber (most már csak így nevezte a direktort) azt mondta, hogy el kellene mennünk a «Tigris»-be; ott ismerkedhetném meg igazán az emberekkel. Elmenjünk?

A Wald-leány rám nézett s aztán halkan felelte:

- Ahogy a papa akarja.

A kis Wald nagyon meg volt elégedve, hogy leánya ilyen engedelmes s az érkező direktort igen bizalmas hangon szólította meg:

- Hát elmegyünk. Elmegyünk a «Tigris»-be. Nagyon kíváncsi vagyok.

Ezt olyan hangon mondta, mint egy uralkodó, aki kötelessége szerint mindig igen kíváncsi, ha valamit meg akarnak neki mutatni. S a kis Wald egész viselkedésén meglátszott, hogy mennyire meg van elégedve azzal a szereppel, melyet játszhatott. A leányával leereszkedő, nyájas hangon beszélt, mintha néma elismerést és hálát remélne tőle, hogy ilyen atyával áldotta meg az Isten.

Ellenben velünk mindig azt látszott éreztetni, hogy mindent neki köszönhetünk, mert ha ő nincs, akkor a leány sincs. Pedig nyilvánvaló, hogy ez a leány uralkodni fog ebben a fényes, villanyosan világított, hatalmas kariatidekkel fentartott, zsúfolásig telt csarnokban.

Éjfélkor, midőn Kranzék már az indulót játszották s a közönség tolakodó csoportokban sietett a kijárási felé, Wald karon fogta a leányát s odaállt a művészek hajójába, hogy az egész közönség láthassa őt, a leendő fényes csillag atyját. Egyszer-egyszer kegyesen odafordult a leányhoz, csöndes mosolylyal mondott neki valamit (talán csak láttatni akarta, hogy mond valamit), aztán újra méltóságosan, kifeszített mellel nézte az oszló közönséget. A füsttel teli csarnok lassankint üresedni kezdett, az induló hatalmas lármával befejeződött, a zenekar szinte futólépésekben jött a hajó felé s mi is kifelé indultunk. Wald karon vezette a leányát, én mellette voltam s utánunk jött a direktor Koppal és Kranzzal.

A kapu alatt, az artisták és artistanők arcképei között, a csarnok vörös plakátai alatt, mikor az utczai villanyfényeket épen oltani készültek, hallottam, hogy a kis Wald szinte szerelmesen súgta a leányának:

- Szeress, szeress... úgy szeretlek, édes leányom...

VII.

A «Tigris» előtt, mikor odaértünk, kaczagó, hangos beszédű nép állotta el az aszfaltot. Bérkocsikból, fiakkerekből és magánfogatokból akkor szállottak ki a kisebb dalcsarnokok királynői és apróbb csillagai. Az aszfalton demokraták lettek. Királynők és apróbb csillagok tegeződtek, nevettek, gúnyolódtak s kísérik - vézna grófoktól kezdve ugyanolyan vézna kereskedőkig - nem zavarták meg az egyenlőségnek ezt a csinos kis világát. A csarnokokban együtt töltött esték, mikor az artista-lányokat éjfélig megvárták s a «Tigris»-ben együtt töltött éjszakák, mikor a pezsgő, cognac és likőr mellett egy csoportba verődve mulattak hajnalig, egyenlőkké tette a különböző társadalmi állású, vérű és modorú embereket s mint szíveik (vagy vágyaik) királynői: ők is összeszoktak, tegeztek egymást. A «Tigris» Nácziája, az a kifent fiakkeres, ki az artista-kávéház szerelmes párjainak kirándulásait szokta így éjnek idején irányítani s aki e révén főhatalmasság és általános megbízott volt a «Tigris»-ben, fesztelenül és bizalmaskodva vegyült az aszfalton darabig megpihenő társaság beszélgetésébe, nevetésébe s ha nem csalódom: az egész társaságban ő volt a legszemélyesebb. A királynők és apróbb csillagok legalább - úgy tudom - nagyon húztak hozzá.

Szilber Hektort és az öreg Koppot, kik velünk jöttek, hangos üdvözléssel fogadták.

Kopp az ő megszokott gúnyos hangján rájuk szólt:

- A Tigris-parlament... Hol az új balek?

Egynehány nagy kalapos, fényes köpenyű leány ott az utcán nyakába esett Koppnak és csókolták az öreget. A férfiak Szilbert fogták körül s a tekintetükből látszott, hogy a Wald-leányról kérdezősködnék, ki az apja karján szótlanul állott meg az előtte ismeretlen társaságban. A lobogó gázvilágnál észrevettem, hogy a két szeme égett: vágyaktól és irígységtől. A cifra, drága öltözékű leányokat úgy nézte, mint ellenséget s egyszer-egyszer úgy rémlett, hogy össze is reszket. A kis Wald, hogy teljességgel elhanyagolták s észre sem akarták venni, fészkelődni kezdett. A leányával együtt közelebb jött hozzám.

- Kik ezek?

- Komédiásnők és komédiások. De csak a nők igaziak. A hímneműje sokféle foglalkozású, hanem mégis csak komédiás.

A kis Wald valószínűleg nem értett meg. Vizsgálni kezdte a társaságot s nagyon élénken mondott helyeslést, mikor Kopp szelid káromkodással illetve a hideg levegőt, proponálta, hogy kerüljünk egy ajtóval bellebb. S lármásan, hangos kaczagásban, a párok szeszélyes vegyülésével húzódtak be a «Tigris»-be, hol már egész sereg artista ült az asztaloknál. Mikor beléptünk, sokan felugráltak s egy pár kopott, beretvált képű ember olyan forrón csatlakozott hozzánk, mintha sohasem akarna többé elválni a társaságtól.

Kopp dühösen szólott:

- Pfuj, be szomjasok vagytok... Csalódtok... Ma a vendégeknek kell fizetniük.

A kopott alakok keserű mosolylyal hallgatták az öreget s a fenyegetés daczára is odaültek a nagy asztalhoz, melynél a társaság elhelyezkedett. A nótás, kurta szoknyás, festékes királynők leereszkedéssel fogadták a kopott kollegákat, a kísérik pedig már egészen természetesnek találták ezt a sovár járulékot, tapasztalásból tudván, hogy az artisták egy közös családot képeznek s hogy aki közülük egyet meg akar vendégelni, önkénytelenül egész sereget invitált meg véle. A kollegák leültek, régi adomákkal, soha meg nem esett artista-históriákkal s mindenféle bolondériával hozakodtak elő s buzgón teljesítették azt a tisztjuket, hogy szóval tartsák a társaságot addig, míg egyes pároknak titkos beszélgetésük volt egymással. Körül-

belül olyanforma szerepük volt, mint szerelmes emberek között az elefántoknak, hogy magányt és zavartalanságot biztosítsanak nekik egész nagy társaságnak közepette is. S hogy e szerepnek megfelelnek, azért ihattak a társasággal, ehettek vele s fizetni fizettek azok, kiknek a társaságban magányra és zavartalan perczekre szükségük volt.

A Wald-leány, mikor köpenykéjét levetette s zöld ruhácskájában, egyszerűen, festetlenül, a fiatalság ragyogó üdeségével az asztalhoz ült, furcsán találta magát ebben a különös, hangos, komédiás-társaságban. Végig tekintett a világos, nagy kávéházban s örvendett, ha egy-egy ismerős arcot látott. Voltak ilyenek is. A csarnok virágáros leánykái, akik itt kosárka nélkül, ép oly fényes toalettben sűrögtek, mint az artistanők, a csarnok jegyszedei, akik itt nem jártak egyenruhában, hanem czilinderben és vastag téli kabátban, melyet a melegség dacára sem vetettek le. Egy-egy sarokasztalnál meglátta azokat az excentrikus, színes bőrű, esetlenül öltözött művészeket is, kik a színpadon nagyon kedveltek, de akik a «Tigris»-ben - fogytékosan vagy sehogysem értvén az uralkodó idiomát - utolsó helyre szorultak. Ott ült Szántina is, az a vastagajkú, kifejlett mulatt-leány, kinek csodálatosan szelid, túlnagy szemei voltak, hogy az ember szinte tehén szemeknek nézte. Egy japán akrobatával ült, aki nem beszélgetett vele, de közösen hallgattak s egymáshoz simultak a mellőztetésben.

A nagy középasztalnál, melyen egész torony ujság hevert, fiatal diákok ültek: rendes éji látogatók, akik mindenkor eljönnek, hogy olcsó távolságból nézzék a hangos, izgató, különös artista-életet. Kénytelen takarékosági szempontból megannyi Don Juan - tíz lépésről. Ha egy-egy megszorult artistanő vagy virágáros-leány véletlenül vagy szándékosan lőtávolságra érkezik hozzájuk, feszengeni kezdenek, elfordulnak, gyermekesen nevetnek s ha a vadászó vad - a gyerekeknek vad, pedig rájuk vadászik - ennyiből nem akar érteni, mindig akad közöttük egy, aki nyersen vagy édeskésen, de mindenkor őszintén s legfőlebb kissé valószínűtlen indokolással nyögi ki:

- Elfogyott a pénzmag... Repülj tovább, kis madár...

S a fényes tollú, ragadozó madár fölkaczag. Valódi vagy hamis foga megcsillog a gázvilágban, s hajának illata, nevetésének rezgése ott marad a gyerekek között. S nekik ez is elég egy estére.

A kávéház ajtaján egyre özönlött be a nép. Hazamenet közben egy kicsit még betérő hivatalnokok, színházlátogatók, elkésett artisták, éjjeli kalandról megtért fiatal emberek, munkájukat végzett pinczerek, kifestett leányok s az utcán megfázott fiakkeresek jöttek egymásután, s ki egymagán, ki társasághoz helyezkedett el. A «Tigris» pinczérei szanaszét futkostak s a legképtelenebb színű folyadékkal telt apró poharak egész légióját hordozták az asztalokhoz. Néha-néha összeütköztek érkező vendégekkel, poharak törtek szét, émelygős vastag folyadékok ömlöttek szét a parketten, összeszólalkozások támadtak, de minden kirívóbb láрма csakhamar elveszett az állandó, színtelen zsivajban.

Kopp odaszólott a kis Waldnak:

- Játsszik egy tartlit?

A vörös emberke, ki nem jól találta magát a társaságban, belekapaszkodott az ideába. Valamit súgott a leányának s néhány percz múlva már kártyázott Koppal a hátsó kis szobában. Nem sokáig tartott s már hangos beszédüket hallottuk, amiből megtudtam, hogy a kis Wald nyereségben van, mert Kopp olyankor szokott dühöngeni, ha veszített.

A leány hozzám hajolt.

- Minden éjjel ezek vannak itt?

Ugy kell lenni, hogy a Wald-leány nagyon ingerlő, ha oldalt fordul. Egyszerre hatan is megszólították a társaságból. Egy mágus különösen nagy melegséggel beszélt hozzá, s észre se vettem, a Wald-leány már benne volt a nagy beszélgetésben. Mintha régi ismerős volna, a nők, a férfiak bizalmasan, tréfálva, gúnyolódva, ingerkedve és bókolva beszéltek vele. S a leány szeme kigyúlt, valami ismeretlen láng tüzelt a nézésében, meleg, sovár színt kapott a szava s mintha évek óta volna e társaságban, a nők csodálatos simulékonyságával, egy félóra múlva már mindenkit ismert, mindenkinek ismerős volt.

Kellemetlen, rossz hangulat vett rajtam erőt. Azt hiszem, féltékeny lettem. Ezek a fesztelen beszédű lányok, ezek a buja nézésű férfiak, akik, mint a lóp indái, körülfonták a Wald-leányt, bántottak engem s mert nem tudtam, hogy mit tegyek, a leányra haragudtam.

- Nem jó volna, ha haza mennénk? - súgtam neki.

- Hisz a papa még kártyázik - súgta vissza.

Nem tudtam: elmenjek-e Waldhoz, vagy őrizzem a leányt? E tépelődés elfordított a társaságtól, csak egyes szavakat, bántó, ostoba, gyalázatos czélzásokat hallottam s mintha lelkem távol volna, hidegen, közönyös szemekkel néztem újra - talán egyedül - a kávéház közönységét. Minden perczben változás. A közönség minden pillanatban más. Szántina s a japán akrobata eltűntek. A diákok helyén száradó, faczér artistanők ülnek s közöttük egy alacsony, kopasz öreg úr: Weisz, az artisták helyszerzője. Ostromolják az öreget, nyilván valami szerződésért, akármilyenért. Az öreg szól hozzájuk, de a szeme másfelé kalandoz. Az ajtó közelében útra kész fiakkeresek - Náczi, a kedvencz, már el van foglalva - csak egy intést várnak, hogy kocsijukból egy nekik és egymásnak ismeretlen pár számára édes szobát varázsoljanak. S egy ablakban égő szemekkel, a régi elhanyagolt külsővel, csodálatosan fehér arczczal: Simay, a regényíró, az én kedves s kellemetlen barátom.

A kezével intett s felállott.

Elébe mentem.

- Megint közénk jöttél?

- Vigye az ördög az egész világot. Néha azt hiszem, hogy rátok nagyobb szükség van, mint mireánk. Vannak estéim, mikor szököm az irástól, a feleségemtől, aki mindig sír, s egyenesen a Dunába mennék, ha a «Tigris» utamba nem esnék. Ha egyszer benneteket is megúnlak, vége lesz a világnak. Mert ha nélkülem meg tudna élni, nem is kell nekem ez a világ.

Nevetett.

Asztalunkhoz vezettem és bemutatam. Engem vad irígység fogott el, mikor láttam, hogy a mi királynőink milyen szívesen nézik. Sehogysem irigyeltem tőle a királynőket - miattam szeméten rothadhatnak - de tehetetlen irígységgel kellett éreznem, hogy van ebben a nyomorultban valami, ami belőlünk hiányzik, valami, amiért nyomban megkedvelik. Mintha több volna a társaság gazdagjainál, grófoknál és kereskedőknél: egyszerre ő lett a központ. S mintha észre sem akarná venni, valami engesztelő pillantást vetett a férfiakra s azontul csak a Wald-leánynyal foglalkozott. Melléje ült és halkán beszélt.

Hallgattam.

- Maga is énekesnő?

- Igen.

- Kár magáért.

- Miért?

- Mert szép és csodálatos haja van. Senki sem mondta még magának, hogy szép haja van? Vakok. Az egész világ, az egész művészet, ez az én egész drága fejem nem ér annyit, mint a maga hajának egy szála. Nem szokott a haja szikrázni, mikor fésülködik?

A leány nevetett.

- Nem.

- Csoda. Próbálja meg egyszer, ne nedvesítse meg a haját, hanem mikor egészen száraz, álljon a sötétbe és fésülje lassan, passzióval. Ennek a hajnak szikráznia kell, vagy én vagyok számár.

A Wald-leány nevetve beszélgetett. Simay arcza komoly maradt, feje olykor lehajlott, hogy az ő fényes, fekete haja is lássék, hosszú karjait az ölében pihentette s ha néha gesztust használt, a keze olyan lassan, olyan különösen emelkedett a leány felé, mintha hipnotizálni akarná. A hangja halkán, melegen ömlött s egyetlen kétértelmű célzás, egyetlen bántó megjegyzés sem hagyta el az ajkát. Még a cinizmusát is pihenni hagyta. Egy nyugodt, kellemes, szenvedélytelen embernek akart látszani s engem a düh vett meg, mert éreztem, hogy ez csak manőver és célja van. S hangulatom egyre izgatottabb lett, mert elgondoltam, hogy ha én már az első estén ilyen vadul féltem ezt a leányt, mikor még meg sem mondtam neki, hogy szeretem, hogy megbolondulok miatta: mit fogok csinálni később? Lángoló pirosságot láttam az arczán, nedves, izzó fényt a szemeiben s egész valómban remegtem, mikor Simayhoz hajolva, csodásan beszédesnek, jókedvűnek vettem észre a leányt.

A kártyaszobába mentem Waldhoz. A két öreg veszekedett. Kopp folytonosan vesztett s mérges volt, Wald pedig méltóságosan, bizonyos nyugalommal citált a fejére szellemes axiómákat hogy: Ma nekem, holnap neked! A méreg megárhathat a szépségének! stb. Amiken Kopp még jobban mérgelődött. A Wald arczán pedig meglátszott a megelégedés.

- Nem mennénk haza, Wald bácsi? Két óra van.

Kopp mérgesen támadt rám:

- Menj a pokolba! Ez a számár elnyeri a pénzemet, te meg el is hívod...

Wald nevetett.

- Látja?

De azért fölkelt. Kopp mérgesen számolt, aztán lassan, huzakodón számlálta az asztalra a forintokat s olyan lassan tette le mindegyiket, mintha azt várná, hogy azok a piszkos bankók hamarjában megfiadzanak. Wald boldogan, bizonyos méltósággal gombolta fel a szalonkabátját, szeretettel vette ki új pénzes tárczáját s mialatt a pénzt eltette, látni engedte a leánya arczképét, melyet szintén a tárczájában hordott.

Kopp ebbe kapaszkodott:

- A lányod tart ki, vén hunczut... Majd adod még alább is...

Wald büszke lett.

- Ha olyan nagyon sajnálod a pénzedet, visszaadom. Adtam én már más koldusnak is. Azért nem kell szitkozódnod...

- Csak tartsd meg a pénzt. Szükséged lehet rá, hogy éhen ne pusztulj...

A kártyások speciális haragjával, mely csak az új parthie-ig tart, váltak el. Wald begombolta a szalonkabátját, gondosan megsimogatta s bementünk a kávéházba. Meglepte a változás. A társaság, mely előbb észre sem akarta venni, most éljenzéssel fogadta.

Hat poharat is toltak egyszerre eléje s egyik-másik férfi tegezte is. Ugy vették, mint régi ismerőst, gratuláltak neki s nem tudta, mihez, ölelték és nem tudta, miért. Nehány pohár pezsgő, melyet vele hamarjában megittak, egészen levette a lábáról s a kis vörös ember megint elemében volt. Valakinek, nem - mindenkinek érezte magát s arczán újra megjelent az a hódító, büszke, leereszkedő vonás.

- A leányom apja vagyok... Ha én nem vagyok ő sincs...

Ráhagyták. Nevettek is gagyogásán, mintha nagyon szellemes volna. Az ördög tudja miért, engem bántott, hogy más is olyan nevetségesnek találja Wald papát, nemcsak én. S legjobban bántott, hogy Simay úgy tett, mintha nem találná nevetségesnek. Komolyan vette, beszélgetett vele s szinte a szájába adott egy-egy mondást, melyen csakugyan nevethettek. Ott settenkedtek körötte Szilber, a direktor, Weisz, a helyszerző, a lányok, a férfiak s nekem valami bolond sejtelmem támadt, hogy ez a komédia összeesküvés.

Ugy éreztem, mintha ellenem esküdtek volna össze s összeszorult szívvel néztem a Wald-leányra, kit e pillanatban az öreg Weisz szólított meg.

A félig lefüggönyözött tükörablakok fölött befehérlött a hideg hajnal. Nem tudom, kinek rendelésére, fiakker állott elő s abba ültünk.

Wald az uton elaludt.

- Veron - szólottam fázva, remegve a leányhoz - egész este akartam neked valamit mondani s magam sem tudtam, hogy mit. Valahol a vidéken él egy öreg matróna, aki édes anyám s aki hetven éves szívével ma elpirulna, ha tudná, hogy milyen bitang életet élek én. Azt hiszem, boldog volnék, ha lemehetnék hozzá a vidékre s az ő közelében, földszintes fehér házikóban, illatos kert tájékán élhetnék becsületes, jámbor életet. Lejönnél velem oda?

Rám nézett nagy, csodálkozó szemekkel.

Pirulva, félve, borzadva mondtam ki:

- Veron, akarsz-e a feleségem lenni?

A Wald-leány felsikoltott s a kis Wald fölébredt. Fázott a hideg hajnali levegőben s magához ölelte a leányát. Valamit motyogott, amit nem értettem s azonközben hazaérkeztünk.

A kapu alatt a Wald-leány hozzám hajolt, olyan meleg lehelletet éreztem, mintha megcsókolt volna s hallottam suttogó hangját:

- Holnap... holnap felelek...

VIII.

Nem tudom, más is úgy van-e véle? - én a katasztrófák idején rendesen alszom. Egész éjjel nem hagyott pihenni a sok álmodozás s reggel felé a fáradtság nagyon mélyen elaltatott. A házi asszonyom majdnem erőszakosan költött fel s egy táviratot adott át. A főváros közelében, valami kis faluból, nyilván a vasuti állomáson adták fel s bár az aláírás hiányzott, nem lehetett kétségem, hogy ki kedveskedik nekem e drága sorokkal.

A távirat így szólt:

«Petyus, ha te ezt a bolondságot túlságosan a szívedre veszed, hát bolond vagy. Ma reggel megszöktem Simayval, a ki Bécsbe visz. Szeretem ezt a fiút, s utazni is szeretek: ne haragudjál, ha ott hagyta. Nem bánom, ha egy hétig búsulsz utánam, sőt - nem tagadom, jól is fog esni, mert téged is szeretlek, pedig nagyon becsületes vagy. Tegnap este nagyon rám ijesztettél. Ugy-e, ha valamikor visszajövök, nem fogsz többé feleségül kérni? Találd ki, hogy ki vagyok?»

...Az ördög vagy és a legszebb ördög, a ki valaha megtréfált. Több eszed van, semmint gondoltam és természetesen kevesebb szíved, semmint reméltem. Köszönöm, hogy legalább jó kedved van; ez engem is fölment attól, hogy búsuljak és ha valamikor hazajössz, most már meg fogjuk egymást érteni...

Nyilvánvaló, hogy ezt kellett volna gondolnom - ha több eszem van s természetesen kevesebb szívem. Ahelyett nekem kábulni kezdett a fejem s abban a ködben, mely agyamra ereszkedett, egyszerre megjelent nekem az a csodaszép matróna, akit én anyámnak nevezek s bánatos arczáról le kellett olvasnom, hogy valjon érdemes volt-e őt ilyen csúf históriába kevernem. Abban a pillanatban nem magamat sajnáltam, hanem édes anyámat, akit megbántottam, gyalázatosan megsértettem, ha ő - nem is tud róla. Talán az egész dolgot szívemre sem veszem, ha Veron megteszi nekem azt a szívességet, hogy egy nappal előbb szökik meg. Ha az éjjel a kocsiban inkább én alszom el s nem a kis Wald: semmi baj sincs. De nem aludtam el, nem voltam mámoros, mint Wald s Koppnak igaza van: sok bolond szokásom között az a legbolondabb, hogy nem szoktam - inni.

Én feleségül kértem s ő sietve megszökött, ámbátor szeret, pedig becsületes vagyok. Hát Koppnak abban is igaza van: sok bolond szokásom között az a legbolondabb, hogy - becsületes vagyok.

Fölkeltem. Meg akartam magamat csalni, s úgy tettem, mintha a dolog nem is engemet érdekelne. Lapozgatni kezdtem a kézirataim között s nevetni próbáltam. Rossz helyeken nevettem, de végre is mindegy, ha az ember akármin nevet, csak sikerüljön nevetnie. Nézegettem az arczképgyűjteményemet s a felém kaczagó szép női arcok közepette elhatároztam magam, hogy én többé nem leszek becsületes. Utóvégre is az ember évek és évek után megunja ezt a kényelmetlen pajtást. Nem leszek becsületes s elcsábítom O'Rellát. Vagy mért épen O'Rellát, a ki tulajdonképen engem csábított valamikor? Döntsön a sors. Én valakit el akarok csábítani, s döntsön a sors, hogy kit. Megbököm az ujjammal találomra az egész arczképhalmazt s a melyiken megakadok, hát az lesz az én áldozatom. Épen a Szántina arcsképe. Szegény kis jámbor, bolondos mulatt-leány? Vagy dehogy is jámbor, dehogy is bolondos? Ez az én ostoba, becsületes szemem mindent hamisan lát. Szántina bizonyosan buja és szívesseget teszek neki, ha elcsábítom.

Igen, elcsábítom.

S nem is késlekedem sokáig. Hol is lakik? Tudom már. Valószínűleg alszik még. Nem tesz semmit; úgy sem láttam még alvó mulatt-leányt. Meg fogom csókolni, s ha pofon üt, hát újból megcsókolom. Az ördögbe is, nem fogok ellenkezést tûrni, mikor én többé nem akarok becsületes lenni...

Vörösen, magából kikelve, reszkető testtel rontott be hozzám a kis Wald.

- Olvassa - hörögte.

(Egy táviratot nyújtott át.)

- Olvassa - feleltem.

(S átnyújtottam neki a magamét.)

Csak egy perczig tartott, míg átolvasta s egyszerre csukló, keserves zokogással esett le a divánra. A cizillindere leesett a földre, a fényes szalonkabátja csunyan összegyûrödött s vastagon pergő könyeit beitta a por a kabáton. Valami száalmas kétségbeesés törte össze s olyan volt ez a nevetséges vörös emberke, mint egy gyerekkéztől összelapított, agyonnyomorított festékevesztett gummi-báb. A leány iránt való gyûlölködésem okozta-e? - nem tudom: egy perczre szinte undorodtam ettől a gyerekes, könyes szemû, csûf embertől.

- Megszökött - dadogta s kínosan nyögött. Megszökött a nyomorult... Tudtam... Ugy-e mondtam, ugy-e nem akartam engedni? De maga...

Egyszerre vad dühvel tört ki:

- Mind magának köszönhetem... Maga csalta ki tőlem a leányomat, maga vitte a «Tigris»-be, maga esküdött össze ellenem, maga küldött kártyázni s a maga keze volt benne, hogy elszöktették... Oh meg tudnám fojtani, fojtani...

S az ökle összegyûrödött. Olyan száalmas, olyan tehetetlen volt szegényke. Ahogy gyûlölködve, vergődő dühvel rám nézett, bizonynyal ki kellett volna dobnom s én inkább száalkozva néztem. Nem is kísértettem meg, hogy mentegessem magamat, valami enyhület szállott meg, hogy nem én vagyok az egyedüli csalatott s majdnem nyugodtan tudtam beszélni.

- Veron nagyon jól csinálja a dolgát. A szökés egészen rendben van, ez a dicsőség útján az első elhatározó lépés, legfőllebb azt lehet sajnálni, hogy olyan szegény ördöggel szökött. Ettől ugyan gyémántokat nem hoz magával, legfőllebb egy kis «erkölcsi» hasznót...

Wald rám nézett dühösen.

- Erkölcsi hasznót?

- Hát egy kis nimbuszt, amiért emlegetni fogják, ami népszerűvé teszi...

- Megölöm, ha visszajön.

- Dehogya öli... Egy csöppet sem csodálkoznám, ha a direktor úr maga beszélte volna rá a szökésre. Ez is egy módja az énekesnők divatba hozatalának. Talán pénzt is adott nekik az útra. Ha majd visszajön, kamatostól behozza neki a lány ezt a kis befektetést. Tett már ilyet Szilber.

- Maga megbolondult.

- Meglehet... De ha többek között azt is fájlalja, hogy most már nem kaphat a lányától pénzt, hát menjen el Szilber direktorhoz s próbálja megfejni. Nagyon csodálkoznám, ha nem sikerülne.

Wald sírt.

- A lányomat akarom...

- Hát utazzék utána Bécsbe. Menjen el éjjel után az «Artisten-Kaffee»-ba. Alighanem beszélhet vele. Ha épen tetszik, ott meg is ölheti...

Wald észrevette, hogy rajtam hiába keresi a leányt s mint egy megvert kutya, kisompolygott a szobámból. Mikor gyűrött szalonkabátjával, megfakult czilinderével eltűnt a kapu alatt, egyszerre mérhetlen düh vett rajtam erőt. Átkoztam egész életemet, az embereket, a kik között éltem, s a Wald-leány arczképét, melyet néhány nappal előbb adott, összetéptem. Napjában ezer embert csálnak meg, de olyan ostobán egyik sem jár, mint én jártam. Én ezt a teremést feleségül kértem s akkor szökött meg. Megcsalt, bolonddá tett: hát rejtsük el a számárfületeket s a leány - nyugodjék békével...

Kerültem a csarnokot, a kollegákat és a «Tigris»-t. A napokat úgy morzsoltam, mint rab a perczeket: nagyot nyeltem mindegyik után s alig vártam mulásukat, mintha a következő nap valami megoldást, menekülést hozhatna. Nem tudtam dolgozni, nem tudtam aludni s minden perczemben az boszantott legjobban, hogy gondolnom kellett a leányra. Nagy fekete szemei, - a hogy Simaytól hallottam - szikraszóró haja megjelentek előttem s hallani véltem a távirat szavait: «Petyus, ha te ezt a bolondságot túlságosan a szivedre veszed, hát bolond vagy...»

S úgy látszik, hogy én minden okoskodás daczára sem tudok egyéb lenni, csak bolond.

Egy éjjel az utczán kóboroltam. A téli szürkület is meglepett, s nagyon jól esett, hogy bizonyos fásultságot érzek már a szívemben. Valamelyik fordulónál Szántinába ütköztem, aki egyedül járkált. Vastag bunda takarta s a félsötétben szemei szinte világítottak. Egy perczre eszembe jutott, hogy én ezt a mulatt-leányt el akarom csábítani.

Megszólítottam:

- Szántina, te vagy?

Tört német nyelven felelt:

- Én. Régen nem láttalak. Te is búsulsz?

- Hát neked is van valami bajod?

- Nem sok. Csak meg szeretnék halni.

- Miért?

- A japáni miatt. Nem akar többé akrobata maradni, mészáros lesz itt Budapesten.

- Hát megbolondult?

- Én is azt kérdeztem tőle. Nem lehet vele beszélni. Azt mondja, hogy már megunta ezt a bitang életet. Megismerkedett egy mészárossal, a ki magához veszi legénynek.

- Hát mit törődöl te véle?

- Hát szeretem. Nekem most Bukarestbe kéne mennem s nem megyek, ha ő nem jön velem.

- Maradj itt.

- Szilbernek már nem kellek. Éhen halok, ha itt maradok. Péter, te beszélhetnél Tipooval. Mondd neki, hogy jöjjön velem Bukarestbe, ott összekelünk.

- Hát komolyan szereted?

- Mint te azt a leányt.

- Melyiket?

- A ki megszökött... Ne tagadd Péter. Én láttam, hogy szereted. Különben nem kell soká várnod.

- Hogyan?

- Ma írt Szilbernek. Nemsokára megint itt lesz.

Forróság futott el. Az esetlen mulatt-leány rám nézett nagy, becsületes szemeivel s szánkodott rajtam.

Megszorítottam a kezét.

- Beszélni fogok Tipoo-val. Tipoo bolond, el kell mennie Bukarestbe.

Haza siettem. Valami bolond érzés elhitette velem, hogy nekem most otthon kell lennem, hogy az ajtómat mindig nyitva kell tartanom, mert Veron minden pillanatban megjöhet s kaczagva, pajkosan fog berontani az én elhanyagolt, szomorú kis otthonomba. S csodálatosképen nem éreztem haragot a történetekért, e pillanatban úgy éreztem, mintha én küldtem volna el a lányt, mintha én kértem volna, hogy szökjék meg, mintha mindennek úgy kellett volna történnie, ahogy történt. Csak haza vártam a leányt, mintha fürdőből jönne s voltak percek, mikor szemrehányásokat tettem magamnak, hogy nem sietek elébe a vasuthoz.

S napok és hetek teltek el megint. Hangulatom minden órában változott.

Valamelyik reggel, a hogy kinéztem az ablakon, megláttam a kis Waldot. Czilindere megint fényes volt s a szalonkabátja is ki volt tisztítva, vasalva. Az arcza derült volt és elégedett. Megint büszkén, méltóságosan ment át az udvaron. Mikor eltűnt, a hosszú Waldné jött be hozzám. Csuklott, bocsánatot kért, dadogott.

- Servenyák úr...

- Megjött Veron?

- Nem... Waldnak megint van pénze. Azt hiszem, Szilbertől kapott. Fenn is volt Bécsben, azt mondja, hogy Veronnak nincs semmi baja... Jaj, minek is van az embernek lánya...

Sírt.

- Wald rosszabb, mint volt valaha. Mig nem volt pénze, nekem kellett czukros gyümölcsössel szaladgálnom, hogy neki pénzt adjak, mert ő nem akart menni. Azt mondta, hogy szalonkabátban nem árulhat gyümölcsöt. Más kabátja pedig nincsen. Most már van pénze s nekem mégis szaladnom kell a ligetbe, a József-térre, az iskolák elé, hogy a gyermekeknek gyümölcsöt áruljak, mert Wald nem ad egy krajczárt sem... sokkal rosszabb, mint volt valaha.

A hosszú asszony egészen összetört. A lány jobb módja neki csak ártott. Mindent a kis Wald emésztett fel és azonfelül még haragudott is reá, mert nem tud méltóságos lenni s most is gyümölcsöt mer árulni.

Könyörgött az asszony:

- Beszéljen Veronnal, beszéljen Szilber urral, hogy adjon nekem is valamit...

- Mikor jön Veron?

- Azt hiszem, a jövő héten itthon lesz. Az a gazember, aki megszöktette, már itthon van, de az ő szerződése csak most fog lejárni. Addig nem jöhet...

Három nappal később már plakátokat láttam az utcákon. Szilber hirdette, hogy «Ő jön». A híres, az egész Bécset elragadó Wald Veron, a dal királynője, a legragyogóbb ékszerek tulajdonosnője, a pikáns, szép, szellemes, vidám Veron jön s elsején fel fog lépni. Az üstökös mutatkozni kezdett, a kirakatokban feltűntek az arczképei, a Wald-leány megkezdte a dicsőséges, fényes utat...

Mikor meg kellett érkeznie, leültem szobámban, a sötétség daczára nem gyújtottam lámpát s az ajtót - nyitva hagytam...

IX.

Nem kerülgetem sokáig: a Wald-leány nem sietett egyenesen hozzám. Az ablaknál ültem, az udvar lassankint megtelt sötétséggel, az én felizgatott kedélyem elhitette vélem, hogy hallom a vonatnak füttyjét, mely Veront hozza, aztán úgy képzeltem, hogy hallom a fiakkert is, melyen a leány közeledik: a kis Wald ül vele büszkén, méltóságosan. Nem jött senki sem. Mohón lestem a Waldék ablakát, hogy nem látok-e benne világot gyúlni. Az ablak sötét maradt. Egyszerre megdobbant a szívem; azt a kacaját véltem hallani, azt a meleg, édes kacaját... Ostobaság. Valami szolgáló kaczaghatott. S az ilyen várakozó bolond szív folytonosan megcsalja az embert. Az udvaron égő gázláng világánál egy hosszú alakot láttam elsuhanni. Megremegtem. Büszkeségem lázadozott, de felnyitottam az ablakot s míg a hideg téli levegő körülfogott, leszólottam halkan:

- Waldné!

- Megjött - kiáltotta fel. - Megjött. Láttam, mikor Walddal fiakkerbe ült, de nem jön hozzánk. Hotelben akar lakni. Olyan szép! S a ruhája...

Nem akartam otthon tölteni az éjszakát. Megint nyakamba vettem a várost s valamerre csak hotel van, elkóboroltam bolond álmodozással. Ha úgy elgondolom, hány hatalmas szálló előtt kezdett erősebben dobogni a szívem, hány szálló előtt képzeltem, hogy ebben kell a lánynak laknia! Ejh, a világ minden bölcse, maga a világ és az élet sem teheti az embert olyan bolonddá, mint a saját ostoba szíve...

...Három napja volt már a fővárosban, mikor először megláttam. Elegáns kocsiban ült, egyenruhás szolga ült a bakon, észre sem vett, mikor ragyogva, csodaszépen robogott el mellettem. S estig gondolkoztam azon, hogy miért érzi magát a szegény becsületes ember olyan kicsinek, olyan szálnalmasnak, mikor az ilyen szép bűnös hódítóan, csodás mosolygással vonul el előtte. Csak egy perczig tartott s már eltűnt, mint valami látomány.

Különös gondolatom támadt.

Én is kocsiba ültem s kihajtottam a tisztviselőtelepre, Kopphoz. Valami homályos sejtésem volt, hogy tőle megtudhatok egyet-mást, amit megtudni égek a vágytól. A téli nap olyan szomorú meleggel öntötte el az utat, mely nekem jól esett. A mellettem elfutó házak, a siető emberek, az üzletek jégvirágos ablakai, a kávéházak előtt álló hordárok, az iskolából hazasiető, melegruhás gyermekek hamar eltűntek mögöttem s a téli levegő szürkés kódéből kezdtek kiválni a tisztviselőtelep formás, apró házai, azok a tornyos, erkélyes, villaszerű épületek, melyek ragyognak az ujságtól és a tisztaságtól.

Megérkeztem. A Kopp feleségét a konyhában találtam. Olyan becsületesen meghízott, amióta nem láttam, mint a hogy a gyermeknevelő, házias, szenvedélytelen asszonyoknál rendszeren látja az ember. Csöndes, jámbor mosolylyal köszöntött, mikor megismert.

- Milyen régen nem volt nálunk.

- Beteges vagyok.

- Igaz. Rossz színben van. Maga is sokat éjszakázik, mint Kopp. Hogy meg nem unják azt a sok dinom-dánomot.

(Hiszen ez az én dinom-dánomom czifra kis mulatság.)

Bevezetett Kopphoz, ki a belső szobában, a kályha mellett erősen pepecselt valamin. Egy kicsit elröstelkedett.

- A fiam könyvtáskáját ragasztom össze. Nem is képzeled, ezek a kölykök mennyi táskát képesek megrongálni. Ezt csak tavaly vettem s olyan kopott, rongyos, hogy alig tudom valahogy lábra állítani.

Néhány percz mulva letette a táskát, megtörülte a kezeit s mindenféle apró megjegyzésekkel várt, míg a felesége kiment a szobából. Akkor szinte megtámadt.

- Servenyák, te nagyon haszontalan, nyomorult fráter vagy. Ha nem nézném, hogy rég nem voltál nálam, kidobnálak. Két hónap óta felénk sem néztél; a kedvéért elmentem minden este a «Tigris»-be, ahol az a szemtelen Wald folyton elnyeri a pénzemet, egyszer a lakásodon is kerestelek és Servenyáknak sehol semmi nyoma. Hát mi az ördög esett beléd? Talán meguntál bennünket, talán valami szeretőd akadt vagy épenséggel beteg voltál? Már azt hittem, hogy a Wald-perszóna után szöktél.

Észrevehette rajtam a pirosságot, mely arczomba szökött.

- No, gyönyörűséged telhetik abban a gyerekben. Tőlünk Bécsbe szöktette magát, onnan pedig magával szöktetett egy szamarat. Mondhatom, jól feji. Az a mamlasz nincs több huszonkét évesnél, de majdnem olyan ostoba, mintha hatvankét éves volna. Kocsit tart a leánynak, egy egész ékszerészboltot összevásárolt már neki s alighanem egy félév alatt többet fog rá költeni, mint amennyit az apja keres a kocsikenőcs-gyárával. Te, hogy töri ki magát a gubóból az a Wald-pillangó...

- Hát már megkezdte?

- Hogy megkezdte-e? A direktor majd megeszi. Még ilyen lányra nem akadt. Egy próbán O'Rella valami csúf szót mondott neki. Mit gondolsz, mit tett a Wald-leány? Lehajította O'Rellát a zenekarba. Szegény Kranznak majd kitört tőle a nyaka. O'Rella Szilberhez futott s az a gazember elkergette. A Wald-leány most az úr s Szilber alig várja, hogy az a bécsi számár kifáradjon a pénzelésben, már nagyon szeretné magát befogatni helyébe.

- Szép.

- Hiszen szép a nyomorult, az bizonyos, de azért szeretnék jól meggyomrozni, hogy olyan ostoba voltál.

- Miért?

- Megkértem feleségül.

- Megmondta?

- Meg. Arra kért, hogy békítselek ki benneteket. Megmondta, hogy haragszol rá, mert nem akart a feleséged lenni, pedig éppen azért nem akar, mert szeret. Hát édes fiam, negyven esztendeje vagyok komédiás és hatvan éve Kopp Feliczián, de ez volt az első okos szó, melyet asszonyszemélytől hallottam. S te éppen ezért haragudtál volna meg?

- Nem haragszom.

- Csak búsulsz. De már akkor inkább haragudjál. Látod, én már sokszor dühöngtem a csarnokban, összevesztem a lányainkkal, meg is vertem őket olykor, de búsulni sohasem búsultam. Végre is az ember eléggé ostoba születésétől fogva, de ennyire ostobának nem kell lennie.

- Este eljövök a «Tigris»-be.

- Jól teszed, ámbátor ő nem szokott odajönni, csak az apja, hogy elnyerje a pénzemet. Az a vörös kutya úgy nyer, mintha ő volna a világ legostobább frátère. Pedig te is itt vagy a világon. Megkérni egy ilyen leányt! Bizony számár vagy. Az ember szereti a Wald-leányt, az ember megveri a Wald-leányt vagy megöli magát miatta, de nem veszi feleségül.

- A csarnokba is eljövök.

- Hát találkozni akarsz vele?

- Igen.

- Bánom is én. A szemedbe fog kacagni s végre is, azt hiszem, ez még jobb, mintha kikaparja a szemedet. Pedig tőle az is kitelik.

Az asszony bejött a konyhából s Kopp egyszerre egészen más hangon beszélt.

- Bizony, asszony, ideje lesz már pihenni. Mondom épen Servenyáknak, hogy negyven esztendő épen elég volt. Csak jőjjön meg a tavasz s legyen egy kis foglalatosságom a kertben, meg a ház körül, akkor szépen ott hagyom a komédiát. Ilyenkor talán nem tudnék mit csinálni idehaza. A gyerekek iskolában vannak, te a konyhában vagy s mindennap csak nem foltozhatok táskákat! De csak süssön ki a nap, ha a zöldség bújni kezd a földből s a mi kis kertünk virulni fog: Kopp itthon marad, nem komédiázik többet s egészen a tietek lesz, asszony.

Szeliden, jóságosan megsímogatta az asszonyt, ki okos, kedves szemekkel nézett rá.

- Legalább nem fogsz éjszakázni többé.

Kopp felém mutatott.

- Servenyák néha ki fog jönni hozzánk, de nem engedjük artistákról beszélni. Elég volt negyven esztendeig, ugy-e asszony?

- Megéltünk belőle - felelte az asszony - s az is becsületes kenyér annak, aki becsületes.

Egy egész élet csöndes boldogsága sugárzott ki az asszony szemeiből, mikor így beszélt. Kopp öregesen, nyárszolgárian megölelte, s hallottam, amint megsúgta neki, hogy talán illendő volna, ha ebédre marasztaná. Az asszony csakugyan meg is kért, hogy maradjak, de találtam valami ürügyet, hogy a meghívást ne kelljen elfogadnom. A szabadba vágytam. Búcsúzni akartam, mikor illedelmes köszönéssel, csinosan, tisztán felöltözve, megérkeztek a Kopp gyerekei. Szelidképű, jó viselkedésű fiú és leány volt, a kiken épenséggel nem látszott meg, hogy az apjuk artista. Kezet csókoltak az öregeknek s az én kezemet is meg akarták csókolni, de nem engedtem.

Lelkemben szomorúsággal távoztam.

Az öreg komikus a kocsihoz kísért s még egyszer a szívemre kötötte, hogy ne búsuljak.

- Az ördög vigye el. Hiszen szeresd, ha épen szeretni akarod, ő sem fog nagyon ellenkezni, de nem kell azért megörülnöd...

Estig az utcát róttam. Mint lepke a láng körül, folytonosan a csarnok körül járkáltam, s azt a környéket el nem hagytam volna egy világért sem. Láttam azokat a csöndes mesterembereket, kik ilyenkor bemerészkednek a kapu alá, hogy az artistanők ingerlő képeit megbámulják, a hordárokat, kik társaságok megbízásából ilyenkor járnak el, hogy jó elől biztosítsanak asztalokat a csarnokban, statisztákat és idegenből jött artistákat, kik örökösen a csarnok körül lézen-genek s láttam Szilbert, ki a kapu előtt egy perczre megállott, mint egy hódító, aki az egész világ meghódolását várja.

Hét óra után kigyúltak a villamos lángok. A fehér fény befolyta a kapu környékét, egész sereg bérkocsi helyezkedett el a bejárat előtt, megjöttek a zenészek, az apróbb csillagok, korán jövő publikum töltötte meg a kapu öblét s fiatal gyerekek lesték az artistanőket, hogy érkezésükkor közről láthassák. Az a bűn legnagyobb vonzó ereje, hogy bűn, és az összes bűnök fele elkövetetlen maradna, ha elkövetésük ki nem hívná a gyávák vakmerőségét. Ezek a gyerekek büszkéek voltak, hogy meg mertek szökni az őrizet alól s el mertek jönni titokzatos, esti pillangók megbámulására.

Ugy rémlett, hogy egy hintóból a Wald-leányt láttam kiszállani.

Megvártam, míg a csarnok előtt nagyobb tömeg csoportosult s akkor lopva, észrevétlenül beszőktem a színpadra. Az előadás előtt nagy volt a sürgés-forgás, munkások, szolgák tolokodtak, az öltözőkből énektorzók, beszélgetések hallatszottak s a függöny rejtett nyílásain kosztüös artista-leányok nézegették az elhelyezkedő közönséget.

Az O'Rella öltözőjének ajtaja nyitva volt. Meleg, ragyogó fészket varázsoltak belőle s ahogy benéztem, megláttam a Wald-leányt Szilber Hektorral.

Köszöntöttem.

- Péter!

Nagyot sikoltott a Wald-leány s a nyakamba esett. Ujjongott, csókolt, karmolt, helyét nem találta örömében.

- Péter, Péter!... Pfu, nyomorult, hogy máig nem mutatkoztál... Hát ez a barátság?... De most már el nem kerülsz, itt maradsz a közelemben. Mindennap vártalak s ha nem rösteltem volna, ha nem félek, hogy megversz, magam mentem volna a lakásodra... Jaj, csakhogy eljöttél...

S újra csókolt. Terhemre volt Szilber. Nem tudtam, hogy mit mondjak.

Beszélt helyettem a leány.

- Megharagszom, ha haragudni mersz. Sohsem találsz leányra, a ki úgy szeressen, mint én. Oh te szép, becsületes, édes Péter! Alig tudom magamat tartóztatni, hogy meg ne harapjalak. Azt mondták rólad, hogy nagyon jámbor, becsületes, unalmas ember vagy: de ez a te legnagyobb szépséged. Mikor Bécsben voltam, egyszer azt mondta Weber tisztelendő úr, hogy olykor a klastrom unalmassá lesz, s akkor el kell jönnie hozzám; én megfordítva érzem. Olykor ez az egész hangos, mulató, szemtelen világ unalmas nekem s csak te hozzád kíváncszom. Te kis édes, becsületes szeretőm, te...

Megint a nyakamban volt. A direktor égő szemekkel, kellemetlenül nézett rám s én úgy éreztem, hogy még sohasem voltam olyan nevetséges, mint e pillanatban. Szilber néhány gúnyos megjegyzés után, melyekért Veron majdnem megütötte, eltávozott, de én azután is meglehetősen hallgatag maradtam. Nem haragot, csak valami nagy lelki fáradtságot éreztem, mint mikor az ember hosszú küzdelem után eléri célját, de a küzdelemben úgy kifáradt, hogy az öröme nincs már elegendő ereje. Alig mondtam valami összefüggőt, mint egy iskolás gyermek, úgy állottam az én ördögöm előtt, aki kétségbeejt a szeretetével, a pajkosságával.

- Szeretni fogsz Péter, s mellettem maradsz, mert Szilber nagyon unalmas. Az a bécsi balek is ostoba... Néha kedvem volna elkergetni. De olyan bolond, olyan ragaszkodó szegény, mint egy kutya. Hidd el, Péter, a férfiak olyan ostobák, mikor szeretnek. Ahányan vannak, annyi-féleképen ostobák. Vannak perczek, mikor azt hiszem, hogy okos ember nem is szerethet komolyan.

Valami keserűség fogott el.

- Simaytól tanultad ezt a bölcsességet?

Veronnak lángolt a szeme.

- Simayt ne bánts. Haszontalan ember, de nagyon kedves. Sohse tudnám tisztelni, de mindig szeretni fogom. Nagyon édes a betyár...

- Hamar egymásra úntatok.

- Nem úntunk egymásra. Most is eljön hozzám. Az egész egy kis tévedés volt. A nyomorult, mikor elutaztunk, elfelejtette nekem megmondani, hogy felesége van. S illendő, hogy a feleségénél is legyen. Látod, Simay tudja, hogy kell szeretni. Ő nem kellemetlenkedik s nem kér többet, mint amennyi illő.

Megölelt.

- Hisz olyan jó barátok lehetünk...

Csacsogott, nevetett, mint egy galamb s azonközben én úgy éreztem, mintha kigyóként marna. Elfecsegte, hogy a bécsi balek fényes lakást rendezett be neki az Andrássy-úton, minden este vendéglőbe járnak vacsorálni, hajnalig sohsem jut haza s délelőtt sohsem kél fel. Egyszerre, minden átmenet nélkül szólott:

- Tudod, hogy tegnap óta társalkodónőm is van? Ismered. Szántina, a kis mulatt-leány. A bolond nem akarta elhagyni a szeretőjét s minthogy Szilber nem tarthatta tovább, fizetést adatok neki a bécsi balekkel s magamnál tartom.

- Látod Petyus, milyen szerencse! Szántinával mindig megüzenhetem, ha látni akarlak...

Majd másról beszélt.

- Gyere velünk vacsorálni. A bécsi különben jó gyerek s nem fog rád haragudni. Akarod?

Mondhatlan undor fogott el. Szerettem volna nyomban távozni s örvendtem, mikor tíz óra felé kiküldött, hogy most már öltözködni kell. Elfutottam a csarnokból, csókjának nyomát ledörzsöltem arczomról s belevegyültem a legsűrűbb tömegekbe, hogy elveszítem magamat bennük. Mint egy közeledő betegség, nehezedett rám a gond és tépelődés. Mikor azt akartam elhitetni magammal, hogy az egész leány nem éri meg a rá való gondolkozást, ugyanakkor lelkemben azt forgattam, hogy nem jó volna-e meghalni és sohsem látni többé leányt, baleket, magamat...

Reggel egy kis kártyát kaptam a Wald-leánytól, hogy gyalázatos vagyok, mert az este megszöktem tőle. Ugy éreztem, hogy gyalázatos vagyok, mert nem tudok szökni tőle.

Éjjel lázálmok bántottak. Veron, Simay, Szántina, Szilber tűntek fel előttem s mind kaczagott, csak Szántina nézett rám a nagy, ostoba szemeivel, szánakozva, résztvevően, mintha azt mondaná:

- Te is olyan bolond vagy, mint én. Te is szerelmes, bolond, búsuló ember vagy. Mondd csak, a te fehér bőréddel, szőke hajaddal s furcsa alakoddal: nem ott születted-e te is az én hazámban, a hol az emberek állatok, de az állatok is emberek, mert vad módra szeretnek...? Oh te szegény, idegenbe tévedt, becsületes fehér ember! Mennyire sajnállak...

X.

A sablon, a nyomorult sablon! Mint akármely ripők szerelmes, - beteg lettem én is. Hetekig feküdtem s nem volt más látogatóm, mint Kopp és Szántina. Kopp gorombáskodott velem és szidta a Wald-leányt; Szántina pedig mesélt. Minden délután eljött, odaült ágyamhoz és - nem tudom: gyógyított-e velük, vagy betegebbé tett? - mesélt az én nagy betegségemről, az én buta szerelmemről.

A Szántina meséi így hangzottak:

Első mese. A Wald-leány csak hajnalban jött haza. A bécsi balek megismerkedett néhány gazdag gyerekkel és egy szálloda külön helyiségében megvendégelte őket. A Wald-leány volt a háziasszony. Kissé vadul mulattak. Éjfélután a balek elázott és Tornyai - egy úri hajlamú fotográfus - ostromolni kezdte a leányt. A balek bizgatta, hogy csókolódzanak: a fotográfus meg a Wald-leány csókolództak. Később már nem is volt szükség a biztatásra. A fotográfus és a Wald-leány úgy egymáshoz símultak, mintha a bécsi ott sem lett volna. A vége az volt, hogy Tornyai a leánynyal kocsiba ült, kihajtatott a ligetbe, onnan máshova: a bécsi balek pedig ott maradt a szállodában s az asztal alatt mélységesen - aludt. Most már a bécsi Bécsben van, Tornyai pedig a nyeregben.

Második mese. Az a leány roppant vad csikó. A szegény fotográfus se maradhatott sokáig a nyeregben. A csarnokban valami katonás darabra készültek («amióta maga beteg, Szilber Hektor maga ír darabokat» - mondta Szántina) s a Wald-leányt egy főhadnagy tanította be a katonás viselkedésre. Csodaszép dolgokra oktatta s láthattam őket együtt masirozni, tornázni, gyakorolni, mert a fotográfus minden próbán jelen volt s nyomban le is kapta őket. A fotográfiákat, ha kívánja, el is hozhatom, mert a Wald-leány már kidobta őket s én eltettem magamnak. A katonás darabot előadták, a közönség el volt ragadtatva s a Wald-leány hazajött a - katonával. Ami azután történt, azt már képből nem mutathatom be, mert a fotográfus többé nem volt jelen a próbákon s nem csinálhatott fölvételeket.

Harmadik mese. Maga olyan sokáig betegeskedik, hogy egy katona nem győzi a stáncióján megvárni. A főhadnagy históriája már lepergett: a Wald-leány mást szeret. Bécsből egy angol akrobata érkezett s első este meghódította a közönséget s a Wald-leányt. Ebben a mesében - ha nem haragszik - két hős is van. A második épenséggel nem akrobata, hanem ellenkezőleg egy nyápicz mágnás-fiú. Szükség volt rá, mert én már nem bírtam a hitelezőket az előszobában tartóztatni. A Wald-leánynak sok a jó kedve és az adóssága. Nem is képzelem, milyen nagy diplomata lettem. Az akrobata és a mágnás apró bujósdi-játékainak én vagyok a rendezője. Igen kedves szerepem van. Ha Tipoo-nak elmondanám, a taglóval talán nem is ökröket ütne, hanem ilyen gyöngye kis tehénként, mint én vagyok. De Tipoo nem tudja. Azonkívül a kis mágnás néha tréfás kedvében van s ha a Wald-leányt nem találja otthon, azt meséli, hogy én az én barna kis pofámmal még sokkal érdekesebb vagyok, mint úrnőm. Ilyenkor Tipooira gondolok s megütöm a kedves mágnás-gyereket. De nyugodt vagyok s maga is nyugodt lehet: ennek a két hősnek is lejár majd az órája s a mi bajunknak talán vége szakad, ha az új hősöknek nem is...

A három hónap alatt, míg beteg voltam, még akadt néhány újabb mese s egészen nyugodt lehettem: a Wald-leánynak nem volt semmi baja. Szántina mindennap eljött hozzám, a Wald-leány minden kedves históriáiról értesített, olykor érdekes képeket, leveleket is elhozott, éjszakai vad lovaglásokról mesélt, mikor a Wald-leánynak bolond kedve támadt s feltűrt ruhával a fiakkerből kiszállott, a lóra ült s úgy hajtatott végig a sötét Andrassy-úton. Később megtudtam, hogy egy vén gróf jóvoltából a lóversenyeken is játszik. Nagyba. Ha veszít, a gróf fizeti; ha nyer, a gróf megtoldja. Az egyetlen raczionális lóversenyjáték.

Egy napon levelet kaptam hazulról, az én szegény öreg édes anyámtól. Hívtott haza. Egy kicsit beteges, nagyon is öreg már s látni szeretne.

Nem mondtam meg Szántinának, de el voltam határozva, hogy mihelyt felgyógyulok, kiállok ennek a vad chansonette-üstökösnek rohanó útjából s a mi kis falunkban, mindenről lemondva, semmire sem gondolva fogok élni az édes pihenésnek, az édes feledésnek.

Este keltem föl s felöltözködtem melegen, mint egy öreg.

Kimentem az éjjeli fővárosba. A száraz téli levegőben szikrázva tört meg a jeges aszfalton a gázlángok imbolygó lángja; éles, kurta hangok száguldtak a hideg levegőben, a fagy recsegett a siető léptek alatt s az emberek olyanok voltak a téli éj világításában, mint a kísértetek. Nem tudom: a fővárostól akartam-e titokban búcsúzni, vagy szerelmemtől. Betegesen csüggttem mind a kettőn: a nagy bűnös metropoliszon s a nagy bűnös szerelmen. S a két bűnös lehelletét érezve, kimondhatlan fájdalommal gondoltam a következő napokra: a csendes, erények és bűnök nélkül szűkölködő életemre.

Éjfél után népesebb utakra is merészkedtem. Szinte vágyat éreztem, hogy még egyszer elmenjek a «Tigris»-be. A távolból láttam is a fényes, világító lángokat az artista-kávéház előtt. Beteg érzékeim lázasan dolgoztak s én szinte hallani véltem a «Tigris» lármáját: ügynökök beszédét, katonák zaját, énekesnők kacaját. És egy hangot, mely dühbe hozott: mintha a Wald-leányé lett volna. Láttam Koppot, a kis vörös Waldot megfakult szalonkabátjában s egy sereg nyomorultat, aki gúnyosan hizeleg neki, mert a Wald-leánynak apja.

Mintha a hangját is hallottam volna:

- Ha én nem volnék, ő sem volna...

Vörös kutya, mért is lettél!

Az utcasarkon megállottam s a gázláng világánál olvasgatni kezdtem a plakátokat. Becsületes színházi és kereskedő jelentések mellett észrevettem egy új lap hirdetését is, melyen feltűnő nagy betűkkel kürtölték, hogy Simaytól, a kitűnő regényírótól fognak új regényt közölni, mely a főváros életének egy ismeretlen oldalát, az artista-életet fogja igazán, színesen feltűntetni. S alatta ott volt a mi csarnokunk rendes plakátja s a hatalmas papirosról vörösen világított le a Wald-név...

...El, el a feledés kicsiny falujába.

Vonatra ültem és kábultan hagytam magam vitetni kicsiny falumba, édes anyámhoz...

XI.

Költők, betegek és filiszterek édes hazája: a falu engem is csöndes emberré tett. Egy kurta esztendő alatt sikerült belőlem kiölnie minden bohém hajlandóságot. Gyönyörrel gondoltam az erdőre, melyben sétát fogok tenni, az ebédre, melylyel anyám vár s a puha ágyra, melyben pihenni fogok. Azt hiszem, az utolsó fővárosi kereskedő-segéd, aki vasárnaponként a nemzeti színházba jár s az ujságokból szívja az irodalmat, gondolkodás nélkül falusi birkának nevezett volna. S én gyilkos kedvvel altattam el magamban minden magasabb, bűnös kedvet s nem akartam egyéb lenni, csak egy becsületes falusi birka. S az erős akarat - írta egyszer egy okos magyar kritikus - előbb-utóbb győzedelmeskedik.

Anyám egész nyugodtan engedett útnak, mikor egy év után a fővárosba indultam, hogy magamnak végre valami csöndes, becsületes existenciát teremtsék.

Nem kerítem nagy fenekét: el tudtam kerülni régi ismeretségem tanyáit s hamar állást kaptam. Egy zszurnaliszta-barátom bevitt a lapjához korrektornak s le voltam kötve minden áldott napon hajnali három óráig. Nappal aztán aludtam.

S a napok - ezek a kedves, becsületes napok úgy elhaladtak, mintha a kedvemért siettek volna.

XII.

Az utolsó korrektúra-íveket is imprimáltam s téli kabátomba bújva lesiettem abba a nagy, fehér kávéházba, mely talán csak az én kedvemért volt éjjel is nyitva. Legalább igen ritkán esett meg, hogy hajnaltájban kivülem más vendég is ült volna a szürke márványasztalok valamelyikénél. Magam sem szoktam túlsoká tartózkodni az éjjeli helyiségben; csak megittam a theámat s aztán siettem haza. Gondolataim alig voltak; úgy éltem, mint valami gép. Eleinte hallottam olykor a Wald-leányról, dicsőségéről, útjának lefelé hajlásáról, új csillagok támadásáról, de a második esztendőben nem volt egyéb, ami egykori szerelmemre és fájdalommra emlékeztessen, csak a kis vörös Wald, akit néha ünnepnapon megint láttam. A nyomorult visszatért a városligethez s a czukrozott gyümölcsök kínálgatásának nemes mesterségéhez.

Szívem kihalt és agyam csak a korrigálás iránt érdeklődött. Majdnem olyan butának éreztem magamat, mint egy napszámos. Az egyetlen szórakozásom az volt, hogy az ujságírók előtt szidtam Simayt, akit ők meglehetősen bálványoztak. Boszúból tettem és jól esett, jóllehet neki édeskeveset ártott.

Egy hajnalban, mikor ismét bepillantottam a fehér kávéházba: meglepetés várt reám. A kasszában ismerőst találtam. Kissé megfakulva, megfogyva, kissé ki is festve, de azért még mindig szépen ott ült a - Wald-leány. Első pillanatra nem tudtam: hozzá siessek-e vagy forduljak vissza és kerüljem most már ezt a kávéházat is? Bementem. Megcsapott a romantikának édes, kéjes lehellete s romantikus mámorral gondoltam a bámulatosan konzervatív sorsra, mely még most sem szűnt meg a maga kis játékait a régi módra eljátszani. A leány, ki a nyomorult pinczelakásból kiszármával, elhódít egy kis világot, ragyog, sziporkázik, aztán nyoma vész s utoljára egy éjjeli kávéháznak a jobb erkölcs kultuszára szánt trónusán tűnik fel újra: kétségtelenül igen elmésen komponált életpálya s a sors büszke lehetne rá, ha olyan sokszor nem ismételte volna már.

A Wald-leány megtette nekem a szivességet és ő is megismert.

Hat óráig, míg ő a kasszából nem mozdulhatott, farkasszemet néztem vele. S anélkül, hogy egy szót is váltottunk volna, tudta, hogy meg fogom várni és hazakisérem. Aminthogy úgy is történt. A főváros fölött még sűrűn hullámozott a vastag tejszínű köd, az utczákon még nem oltották el a gázlámpákat, emberek még alig jártak, csak a bérkocsik elé fogott nyomorék lovak kínos nyerítése hangzott, mikor karöltve elindultunk hazafelé.

Nem mutatott valami nagy szomorúságot. Egy kissé komoly volt, de azt a meglepetés is okozhatta.

- Ne haragudjál Petyus...

Ez volt az első szava. Aztán kaczagott.

- Elbújtunk mind a ketten. Te sem akarod látni a régi ismerőseidet, én sem. S mégis elszámoltuk magunkat: egymás elől nem tudtunk elbújni. Ugy látszik: kellett találkozunk.

- Én korrektor lettem...

- Én pedig kasszirő... Gyönyörű találkozás. Azt hiszem, bolondoknak eléggé bolondok voltunk. Se baj, Petyus. Legalább nem haragszunk egymásra. A múltból nincsen senkim és semmim; egy kissé tékozló voltam a jó embereimmel és a pénzzel egyaránt. Az egyetlen okosságom az volt, hogy téged nem tékozoltalak el. Ha akkor fájt is egy kicsit, most legalább barátom léssz. Mert téged nem csaltalak meg. Pedig majdnem kényszerítettél reá. Feleségül akartál venni. De én okosabb voltam.

- Okosabb voltál...

- Okosabb. Megcsaltalak volna, Petyus, téged is és most senkim sem volna.

- Szüleid nem tudják, hogy itt vagy?

- Nem. Nem is akarom, hogy tudják. Elég sokáig henyélt az öreg és élt belőlem. Talán most már dolgozni fog és anyámnak nem kell annyit éheznie. Mert tudd meg Petyus, hogy apám semmit sem adott anyámnak s ha én külön dugtam neki valamit, azt is kicsalta tőle. Jó ember az öreg, azt is tudom, hogy mód nélkül szeret, de azért mégis gyalázatos egy természet. Éljenek boldogan, én majd csak magamért kínlódom.

A ködben alakok kezdtek feltűnni, a főváros ébredezett. Sétára nem igen volt alkalmas az idő s mikor egy külvárosi házikó előtt a Wald-leány kijelentette, hogy itthon van: kezét fogtuk. Valami buta, lágy kifejezés lehetett a szememben, amit a leány észrevett s mintha félne valamitől, halkan jegyezte meg:

- Ne haragudjál reám és ne is bocsáss meg. Két szerencsétlen furulyás: találkozunk majd minden hajnalban s legyünk jó barátok. Akarod?

Csak annyit felelhettem:

- Nem tudom.

S ha az ember egyszer bolondulni kezd, egészen teszi. Ujból erőt vett rajtam a régi nyomorult szenvedelem, az én beteg fantáziám úgy beszélt hozzám, hogy a leányt a szenvedés szebbé és jobbá tette, hogy a kidobottak lakatlan szigetén most ketten bújdosunk s az volna a legjobb, ha össze kelnénk. Anyámról alig hallok, barátaim nincsenek, embereket nem keresek: nincs kitől tartanom, nekem szabad már ostobaságokat is elkövetnem. És szégyenlősen, fázva súgtam neki egy reggel:

- Mégis feleségül akarlak venni.

Majdnem a faképnél hagyott. Olyasfélét emlegetett, hogy még mindig nem gyógyultam ki, hogy még most sem vagyok eléggé megverve, hogy számár és álmodozó vagyok. Szóval: megint okosabb volt és kijelentette, hogy csak barátnőm lesz. De ha bolondul viselem magamat, a barátságot is felmondja.

Szürkén, unalmasan múltak a hajnalok. A szerkesztőségből reménykedve, névtelen vágyakkal siettem le hozzá, aztán sohsem történt egyéb, mint hogy néhány óráig elbeszélgettünk és ha megjött a másik kasszirő, hazakisértem. Néha ott is maradhattam nála. Szívesen szeretett, ha nem kívántam feleségül. Bámulva, csodálkozással néztem ezt a leányt, akin sohasem tudtam észrevenni olyasmit, mintha sajnálná annak a fényes, rövid múltnak eltűnését, mintha csak egy percze is visszavágyódnék a dicsőséges bolond időkbe. Ha nekem ennyi erőm volna! Neki a múlt - iskola volt, melyet bölcsen elfelejtett, csak én vergődöm nyomorultan még most is a múlt béklyóiban.

Mikor egy hajnalban lesiettem hozzá: más is volt a kávéházban. Kopott, szinte zöldes szalonkabátban, meglehetősen fehér üstökkel ült egy asztalnál a kis Wald. Épen akkor kiabálta dühösen, mintha a pinczér nem akarná meghallani:

- Pezsgőt!

Odaálltam a kassza elé. A lány lehajolt hozzám és halkan mesélte:

- Rám akadt az öreg és el akar csábítani, hogy térjek vissza hozzá; társulatot akar alakítani, legyenek a primadonnája és utazzuk be a vidéket, ahol még imádják a chasonetteket és aranyat fizetik.

- Nos?

- Nem megyek.

- Dühös az öreg?

- Sírt és könnyörgött, de nem engedek. Elég volt abból az életből és ha bele is egyezném, csak baj lehetne belőle. Ha a világ pénzét keresnők is meg, mind kevés volna az öregnek s a társulat nem kapna belőle. Egy hétig sem tartana a komédia.

- Itt akar lumpolni?

A leány kaczagott.

- Boszút áll az öreg. Mikor látta, hogy nem engedek, szidni kezdett, kitagadott. Adtam neki pénzt. Azt a pár forintot, amit megtakarítottam, odaadtam neki.

- S most elpezsgőzi?

- Ugy látszik. - Mulatságosnak találja, hogy az én pénzemen szemem láttára mulat. Mit csináljak?

A kis Wald észrevett s mintha tőlem várna támogatást, megint odajött a kasszához.

- Beszéljen a lelkére ennek a leánynak. Hát illik az, cserben hagyni a szüleit? Olyan ajánlatot tettem neki, hogy operaénekesnő is büszke lehetne rá s ő inkább itt akar nyomorogni, csak hogy az édes szülein ne kelljen segítenie? Hát illik ez? Az apja rothadjon el, az anyja haljon éhen s ő maga is nyomorogjon, csak hogy az történnék, amit ő akar...

A Wald-leány halkán, visszafojtott indulattal szólott:

- Hagyjon békén, apám. Megmondtam, amit mondhattam. Elég volt a komédiából.

A kis Wald sírt és toporzékolt. Egyszer reám, egyszer a lányára nézett s csúnya kis arcza minden perczen színt váltott. Ujból kezdte magyarázni, hogy milyen becsületes, fényes az ajánlat, melyet leányának tett, hogy milyen boldogok lehetnének valamennyien, ha egy kicsit engedne s mikor minden beszélgetése daczára nem vett észre a leány arczán változást: végtelen kín sírt a hangjában.

- Nyomorult, rossz leány vagy. Annyiba sem veszed apádat, mint az utolsó kutyát...

Kikapta zsebéből a lányától kapott pénzt és odaszórta a legelső márványszotalra. Aztán dühösen kiabálta újból:

- Pezsgőt!

A pinczér a kasszirőre nézett, aztán vállát vonogatva hozott egy üveg pezsgőt.

A kis Wald ordított:

- Még két üveget!

És elkezdett inni. Sírva, énekelve töltögetett és egymásután, szakadatlanul ivott. Keserves, fájdalmas, könnyörgő és haragos pillantásokat vetett a kassza felé, aztán hangos sóhajrással emelte ismét ajkához a poharat. A bódító, émelygős ital lassankint a fejébe szállott, arcza vörös, lángoló lett, a karja remegett s mikor néha kísérletet tett, hogy megint közeledjék leányához, alig tudott a lábára állni. Ilyenkor visszahanyatlott székébe s dühösen ivott. Kárörömmel nézte a leányt, kétségbe akarta ejteni s egy-egy pohár után rekedtes, csúf hangon énekelte: «Eliszom az Isten pénzét, el biz én, azt is eliszom én...» Majd engesztelékeny hangulat szállotta meg, édes, hizelgő szavakat küldött a lány felé, újból esengett, szinte szerelmesen szólott hozzá, egy-egy pillanatra sírt is s szemeiben a vastag könnyek még akkor is ott voltak, mikor hangulata már egészen más volt és dühösen, szitkozódva csapta a márvány-

hoz az egyetlen pezsgős poharat. A pezsgő-mámortól megdagadtak a szemei, a homlokán gyöngyözött az izzadság s a kis Wald nemsokára toporzékolni kezdett. Rombolni való kedve támadt s a pinczért, ki az asztal mellé állott, hogy vigyázzon, fölemelt kezével megütötte volna, ha eléri.

- Pezsgőt! - ordította s nem tudta megvárni, míg elhozzák.

Oda tántorgott a kasszához és csukló hangon szólt:

- Adj valami italt...

A Wald-leány csittította, de az öreg még dühösebb lett.

- Ha nem adsz, összetöröm valamennyi üveget.

És rácsapott a kasszára, hogy a sok likőrös üveg táncolni kezdett. De mikor észrevette, hogy leánya haragszik, egészen ellágyult. A két karját összefonta a zöldes, pezsgőtől nedves szalonkabát fölött és nyöszörögni kezdett:

- Édes, édes gyermekem... Gyalázatos, rossz ember vagyok, nem érdemlem, hogy reám nézz. Miért nem dobatsz ki? De úgy szeretlek...

És sírva, nyögve folytatta:

- Mit csinálok én nélküled? Egész életemben komisz, rossz ember voltam, csak te kényeztetted, csak te szeretted s most te is elhagysz. Gyere velem, ne hagyjál dolgozni, mert azt nem tudok, csak légy otthon, hadd láthassalak és csókolhassam azt a szép, fekete szemedet. Ne kergess el, csak még egy kicsit szeress. Hiszen nemsokára úgy is elpusztulok...

A fehéredő haját borzolta reszkető kezeivel.

- Ne hagyj el... Csak még egy kicsit szeress...

A Wald-leány visszaült a kasszába. A kis emberke pedig egészen felolvadt nagy szeretetében és mámorában. Szerelmesen, bolondul suttogott a leánynyal, csábítgatta, hivogatta s egy pillanatra lehámlott erről a szerencsétlen emberkéről minden komikus szín. Csak a leányát szerető, porig sújtott, kétségbeesett apa volt, aki szeretetet, egy jó pillantást, egy édes szót könyörög. A pinczér akkor hozta a pezsgőt.

Wald csak a kezével intett:

- Nem kell...

Aztán tovább suttogott:

- Nem iszom többet, a lányom nem akarja s nekem ezen a világon senkim sincsen, csak a lányom. Édes, édes gyermekem...

A Wald-leány csöndesen szólott hozzá:

- Menjen haza, apám.

- Gyere velem.

- Menjen haza. Ha hallani fogom anyámtól, hogy nem veri többé, akkor megint tudni fogom szeretni...

Waldból megint kitört a harag.

- Tanítsz? Leczke ez?

A leány ott hagyta. Lement a kasszából és távozni készült. A kis ősz emberke egy perczre haraggal nézett utána, aztán megtörülte a homlokát, visszatámolygott asztalához, megitta a

maradék pezsgőjét és némán bámulni kezdett az utcára, melyen derengeni kezdett a téli reggel. Mintha megfedkezett volna mindenről, a helyről, az utolsó beszélgetésről: csak állott és bámult. A vézna kis teste olykor szinte összerázkódott: a mámortól vagy a jövőre való hideg gondolkozástól-e? - ki tudná? Lassan magára húzta a téli kabátját s az alatt dúdolni kezdett. Mint egy szomorú refrain, hangzott olykor: «Nincsen leányom, nincsen leányom, adieu világ...» Tántorogva, megpihenve tartott az ajtó felé, még egy fájdalmas sóhajtása hallatszott, aztán kiment.

A Wald-leánynyal meghúzódva néztük, hogy botorkál szegény a havas, ködös hajnalban...